بیر عمّان، بیر دنیز

محمد داوریار اردبیلی

مقدمه: م. کریمی

۱۳۸۹

سرشناسه: داوریار، محمد

عنوان و نام پدیدآور: بیر عمان، بیر دنیز/محمد داوریاراردبیلی ؛ مقدمه م.کریمی.

مشخصات نشر: تهران: تکدرخت، ۱۳۸۹. مشخصات ظاهری: ۱۳۶ص.: جدول ۱۱× ۱۷س‌م. شابک: ۹- ۶۹- ۵۵۵۹- ۶۰۰- ۹۷۸ / وضعیت فهرست نویسی: فیپا. موضوع: محمدزاده صدیق، حسین، ۱۳۲۴ -

موضوع: شاعران ایرانی -- آذربایجان -- سرگذشتنامه

شناسه افزوده: کریمی، محمدرضا، ۱۳۳۸ -، مقدمه‌نویس

رده بندی کنگره: PL۳۱۴/م۲۳ی۵۵ ۱۳۸۹ - رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۱

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۴۴۶۰۲

انتشارات تکدرخت

بیر عمّان، بیر دنیز

مؤلف: محمد داوریار اردبیلی

محل نشر: تهران، سال نشر: ۱۳۸۹، شمارگان: ۲۰۰۰ ، نوبت چاپ: اول

آماده سازی: مؤسسه‌ی دانش سهند و سبلان. تلفن: ۶۶۷۲۵۵۵۹

ناظر چاپ: ائلدار محمدزاده صدیق، مدیر اجرایی: شهین رهبرنیا

شابک: ۹- ۶۹- ۵۵۵۹- ۶۰۰- ۹۷۸

فهرست

جدول آسان‌خوانی متون ترکی ۴
پیشگفتار ۶
باشلانغیج ۱۰
۱. اؤزۆنه مخصوصلوغو و فردی قابلیتلری ۱۴
۲. صدیق شناسلیغین اساس قایناغی ۲۹
۳. ادبی تدقیقاتدا درینلیک و چوْخ جهتلی علمی آراشدیرمالار ۳۴
۴. ملّی غرور و یورد سئوگیسی ۴۴
۵. آشیری ملّتچیلیک، صهیونیست‌لر و شوونیست‌لرین چیرکین حرکتلری علیهینه مبارزه......... ۴۸
۶. معلم‌لیک و معلمین شأنی.. ۵۶
۷. تؤکنمز انرژی ۵۸
قایناقلار ۷۳

جدول آسان‌خوانی متون ترکی

خوانندگان متن ترکی توجه کنند که در این کتاب این جـدول فقـط در امـلاء لغـات ترکـی اعمال شده است و املاء لغات فارسی و عربی به همان گونه که در زبان اصـلی بودنـد حفـظ شده است اما وقتی پسوند ترکی به آن‌ها چسبیده، در پسوندها این جدول اعمـال شـده اسـت. مانند: تکامل ← تکاملۆنۆ، حق← حقّینده و غیره. بعضی وقت هم این پسوندها را جدا نوشتم مانند: ممکن‌دور (یعنی: ممکن است). ضمناً از به کار بردن چند لغت خارجی هم ناچار بودم، که همه‌ی آن‌ها را در پرانتز معنی کردم. مانند: مونوقرافیا (ترجمه‌ی حال) و غیره.

۱. جدول واک‌نگاری

نشانه‌های واکه‌های ترکی	مثال	معادل حروف لاتین	
آ ، ـا	آلماق (گرفتن)	A , a	almaq
اَ، َ ، ـه، ه	ال (دست)	Ə, ə	əl
ای، ـیـ ،ی	ایلان (مار)	İ, i	ilan
اِي، ـِیـ ، ي	قیزیل (طلا)	I, ı	qızıl
اۏ، ـۏ، ۏ	سۏل (چپ)	O, o	sol
اؤ، ـؤ، ؤ	سؤز (سخن)	Ö, ö	söz
او، ـو، و	اولدوز (ستاره)	U, u	ulduz
اۆ، ـۆ، ۆ	دۆزمک (چیدن)	Ü, ü	düzmək
ائـ ، ـئـ ، ۀ	یئل (باد)	E, e	yel

۲. جدول آواک‌نگاری

نشانه‌های آواک‌های ترکی	مثال	معادل حروف لاتین	
ب/ بـ/ ـبـ / ـب	بوز (یخ)	B, b	buz
پ/ پـ / ـپـ/ ـپ	اؤپمک (بوسیدن)	P, p	öpmək
ت/ تـ/ ـتـ/ ـت	تۏی (جشن)	T, t	toy
ث/ ثـ/ ـثـ/ ـث	ثریا	S, s	Sürəyya
ج/ جـ/ ـجـ/ ـج	جان	C, c	can
چ/ چـ/ ـچـ/ ـچ	چاخماق(آتش زنه)	Ç, ç	çaxmaq

Həvva	H, h	حوّا	ح/ حـ/ ـحـ/ ـح
xaliq	X, x	خالیق	خ/ خـ/ ـخـ/ ـخ
daş	D, d	داش (سنگ)	د/ ـد
zövq	Z, z	ذؤوق	ذ/ ـذ
bir	R, r	بیر (یک)	ر/ ـر
ziğ	Z, z	زیغ (گِل)	ز/ ـز
jalə	J, j	ژاله	ژ / ـژ
sərin	S, s	سرین (خنک)	س/ سـ/ ـسـ/ ـس
şəhid	Ş, ş	شهید	ش/ شـ/ ـشـ/ ـش
sidq	S, s	صیدق	ص/ صـ/ ـصـ/ ـص
zəlalət	Z, z	ضلالت	ض/ ضـ/ ـضـ/ ـض
Tur-e Sina	T, t	طور سینا	ط/ ـط
zill	Z, z	ظلّ	ظ/ ـظ
Cə`fər	`	جعفر	ع/ عـ/ ـعـ/ ـع
bağ	Ğ, ğ	باغ	غ/ غـ/ ـغـ/ ـغ
fəna	F, f	فنا	ف/ فـ/ ـفـ/ ـف
qaş	Q, q	قاش (ابرو)	ق/ قـ/ ـقـ/ ـق
kəsmək	K, k	کسمک (بریدن)	ک/ کـ/ ـکـ/ ـک
gəzmək	G, g	گزمک (گشتن)	گ/ گـ/ ـگـ/ ـگ
diləyim	Y, y	دیله‌گیم (آرزویم)	گ/ گـ/ ـگـ/ ـگ
lalə	L, l	لاله	ل/ لـ/ ـلـ/ ـل
miskin	M, m	میسکین	م/ مـ/ ـمـ/ ـم
incə	N, n	اینجه (ظریف)	ن/ نـ/ ـنـ/ ـن
vaxt	V, v	واخت (وقت)	و/ ـو
hilal	H, h	هیلال	ه/ هـ/ ـهـ/ ـه
yaban	Y,y	یابان (دشت)	ی/ یـ/ ـیـ/ ـی

پیشگفتار

بی‌تردید پروفسور دکتر حسین محمدزاده صدیق یکی از برجسته‌ترین فرهیختگان، عالمان و پژوهشگران ادبیات اسلامی- ایرانی معاصر است که از دوران ظلمت ستمشاهی، دفاع از هویت فرهنگی- اسلامی ادبیات آذربایجان را دستمایه‌ی آثار پژوهشی خود ساخته و بعد از انقلاب شکوهمند اسلامی و به بار نشستن استقلال و آزادی‌های فرهنگی، سوار بر توسن علم و ادب، ساحه‌های فرهنگی معاصر را درنوردیده و با دیدی عالمانه، نگرشی کاوشگرانه و با روحیه‌ای خلل‌ناپذیر، غبار از روی ادبیات و فرهنگ اسلامی ایران زمین زدوده است. ایشان با نشر بیش از یکصد عنوان کتاب در زمینه‌های علمی- ادبی، بویژه بعد از انقلاب اسلامی بر عمق و گستره‌ی تدقیقات و پژوهش‌های عالمانه افزوده و دهان یاوه‌گویان لغزخوان خارج از ایران را بسته است. فعالیت‌های استاد گرانمایه، ابعاد گوناگون داشته که شگفت‌انگیز و بهت‌آمیز است. ایشان علامه‌ای به تمام معنی، با متانت علمی و تدقیق عالمانه‌اش آثار ماندگاری تحویل جامعه‌ی علمی- ادبی کشور داده‌اند که در نوع خود بی‌بدیل است. تنها اشاره‌ای به تدقیق و تدوین آثار بزرگان این مرز و بوم که حاصل تلاش‌های بی‌وقفه‌ی استاد است نشانگر عمق دید علمی، فلسفی و اجتماعی ایشان است.

پنجاه سال فعالیت بی‌وقفه در عرصه‌های گوناگون علمی، اجتماعی، فلسفی و ادبی توجه محققین معاصر را به خود جلب کرده و آثارش مورد بررسی و کنکاش مریدانش قرار گرفته است. امروز علاقه به شناخت آثار استاد از مرزهای کشور فراتر رفته و در محیطهای دانشگاهی برای خود جایی گشوده است. کتابی که هم اکنون خوانندگان در دست دارند یکی از ده‌ها اثری است که به بررسی زندگی و آثار استاد پرداخته‌اند. نویسنده‌ی این کتاب، آقای محمد داوریار اردبیلی از معدود پژوهشگرانی هستند که به طور بنیادی به بررسی موضوع پرداخته و با حلاجی همه جانبه‌ی زندگی و آثار استاد، نتایج گران‌بهایی را فراچنگ آورده‌اند. یافتن اصول نظری «صدیق شناسی» - که امروزه خود به یک باب علمی- پژوهشی تبدیل شده است- حاصل تلاش صادقانه و عاشقانه‌ی این مؤلف ارجمند است که در اختیار خوانندگان قرار داده‌اند. متد و شیوه‌ی چنین بررسی‌هایی نیاز به تبحر علمی و مهارت ادبی- اجتماعی مؤلف دارد که الحق

www.duzgun.ir

آقای داوریار صاحب چنین مزایایی بوده‌اند. ما در این کتاب نه چندان مفصل، ضمن آشنایی با شیوه‌ی بررسی و استنتاج مؤلف، به قدر کفایت با زندگی و نگرش علمی- ادبی استاد آشنا می‌شویم.

۱. مؤلف در مقدمه‌ی اثر، خواننده را با موضوع اصلی کتاب و استاد دکتر صدیق آشنا می‌کند و موقعیت ایشان را در پهنه‌ی علم و ادب کشور محک می‌زند و نشان می‌دهد که استاد فقط متعلق به چارچوب ایران نیست بلکه دنیای اسلام محدوده‌ی وسیع‌تری است که با تفرعات مختلفش ایشان را در بر می‌گیرد و لذا محدود کردن دکتر صدیق در چارچوب تنگ ایران و یا آذربایجان خطایی است که دنیای اسلام را از برکت وجود ایشان محروم می‌سازد.

۲. در فصل نخست کتاب، نویسنده‌ی محترم به شرح خصوصیات شخصی و قابلیت‌های فردی استاد بسنده کرده است. وی در این فصل، تقوا، اخلاق و رفتار، خدمات علمی- ادبی، قدرت ذهنی، انسان‌دوستی و وطن‌خواهی، اطلاعات علمی، بیداری فکری، قابلیت‌هنری، اراده، صبر، وقار، طرز بیان شیوا و اثرگذار ایشان، صفا و صمیمیت، خستگی‌ناپذیری حتی تلاش روزانه ۱۶- ۱۸ ساعته‌ی استاد اشاره کرده، حتی نحوه‌ی لباس پوشیدن، رفتار و سکنات خصوصی‌تر ایشان را نیز فراموش نکرده است. مؤلف که ۴۰ سال پیش در شاگردی استاد بوده است از هر سخن و حرکت او چیزها آموخته و آنچه یاد گرفته روی کاغذ آورده است. حتی تُن صدای استاد، تبسم همیشگی نقش بسته بر لب‌های ایشان، رنگ موی صورت و غیره را ثبت و ضبط کرده است. در عین حال واکنش وی در برابر پرحرفی، تکبّر، حرکات سبک برخی عالم‌های رسمی، وقت‌گذرانی جوانان را به تصویر کشیده و از غیرت ملی، همت انسانی و حرمت بزرگان سخن می‌راند.

۳. در فصل دوم کتاب، ضمن اشاره به ده‌ها کتاب مستقلی که به بررسی زندگی و آثار استاد پرداخته‌اند، اصول نظری صدیق شناسی را در کتاب «ائلیمیزین آجیان یاراسی» می‌یابد و به معرفی و شناخت این اثر همت می‌گمارد که در نوع خود جالب و خواندنی است.

۴. فصل سوم کتاب به پردازش عمق تدقیقات ادبی و بررسی‌های همه جانبه‌ی علمی استاد اختصاص یافته است. او که در متون کهن تا شعر کلاسیک و شعر و ادب مدرن کنکاش کرده

و آثاری خلق کرده است، تکیه بر اصول فکری خاصی داشته است کـه آقـای داوریـار بـه ایـن اصول پرداخته و در این ساحه به ۳۴ مورد اشاره کرده است که از آن میان می‌تـوان بـه مـوارد ذیل اشاره کرد: تمرکز بر میـراث ادبـی کلاسـیک، تحلیـل زبانـشناسی، نظریـات فیلولـوژی و تورکولوژیکی آثار ادبی کلاسیک، آموزش تک‌نگاری خلاقیـت‌هـای شـاعران کلاسـیک، نـشر علمی – انتقادی آثار بزرگان، بررسی ارتباط آثار کلاسیک آذربایجان با ادبیـات جهـان، بررسـی فراگیری این آثار در مطبوعات جهان، نشر و چاپ این آثار در بیرون از چارچوب وطنی شاعران، استناد به یافته و تحلیل‌های علمی بزرگان در هر زمینه‌ی مورد بحث، تصدیق یافته‌های خود از این طریق، دقت در هر اثر علمی- ادبی حتی توجه بـه واژگـان و نظـام نوشـته‌هـا و هـارمونی موجود در آثار و غیره، توجه به موضوعات مورد علاقه‌ی دنیای علـم امـروز، تـلاش در جهـت ارتقاء حسن غرور ملی و هویت طلبی جوانان، محبت بی‌پایان به آثار علمی- مـدنی، اطلاعـات شگفت‌انگیز استاد در زمینه‌های مختلف، نوشتارهای نامکرر و بی‌بدیل استاد، عمق تحلیل‌هـای علمی- ادبی غنی به همراه ملاحظات و نظریات اجتماعی – فلـسفی، بیـان نظریـات عالمانـه، کیفیت علمی نوشته‌ها، استناد به اندیشه‌های عالمان در هـر کجـای دنیـا، داشـتن اطلاعـات و تجربه در ادبیات جهان و ده‌ها مورد دیگر که مؤلف شاهد زنده‌ی همه‌ی این موارد بوده است.

۵. در فصل چهارم کتاب، به غرور ملی و حسّ وطن‌پروری استاد اشاره شده است. استاد در مواجهه با وابستگان به اجانب از هر دسته و قماشی که باشند، صهیونیسم، امپریالیـسم و غیـره غرور ملی جوانان را تقویت می‌کند و در برابر تفرقه‌افکنان بین اتحاد اقوام ایرانی راسخ و استوار می‌ایستد و با متانت عالمانه‌ای فریب‌خوردگان را به خود مـی‌خوانـد و بـرای اصـلاح رفتارهـای ناشایست و گفتارهای ناصحیح آنان همت می‌گمارد.

۶. مخالفت با ناسیونالیسم افراطی و مبارزه علیه حرکات زشـت و ناپـسند شوونیـست‌هـا یـا ملی‌گرایان افراطی موضوع فصل پنجم این کتاب است که اساس چنین مبـارزاتی را از لابـلای کتاب‌های استاد بیرون کشیده و به نتیجه‌گیری پرداخته است.

۷. در فصل ششم کتاب درباره‌ی شیوه‌ی استادی و شأن و مقام آن، که موضوع کتـاب نیـز بر همین مبنا انتخاب شده است، تأکید کرده و به روشنی نشان داده است که چگونه یک معلـم

www.duzgun.ir

می‌تواند با عمر خود، عمر صدها شاگرد خود را به دنبال خود بکشاند و الگویی بر انسانیت و خدمت به بشریت باشد. با این موضوع، مؤلف نشان داده است که استاد، با تربیت شاگردانی وظیفه‌شناس و عالم توانسته است نمونه‌های والایی از انسانیت را تحویل جامعه دهد. در این فصل اشاره‌های زیبایی به ارزش و مقام معلم شده است و نشان می‌دهد که دکتر صدیق با بهره‌گیری از موقعیت ممتاز معلمی توانسته است الگویی برای تاریخ و وطنش باشد. او با گذشت، متانت، فداکاری، تلاش، خلاصه در همه جا، کتاب‌ها، مقاله‌ها، مصاحبه‌ها، کلاس‌های درس و حتی در زندگی خصوصی‌اش نیز معلمی صادق و انسان دوست است.

ضمن آرزوی موفقیت برای مؤلف تلاشگرمان، آرزو دارم جامعه‌ی علمی- ادبی کشورمان بتواند در راستای حرمت به بزرگان این مرز و بوم و حفظ تعالی فرهنگ ایران- اسلامی، زمینه‌های علمی این کار عظیم را فراهم آورد.

محمد رضا کریمی
تهران- ۱۳۸۹

باشلانغیج

خلقی‌میزین مدنی ـ ادبی ارثی‌نین قورونماسیندا، ملّی ـ معنوی بیرلیگی‌نین محکم‌لنمه‌سی یؤلوندا حل ائدیجی آددیملار آتان، آذربایجان ادبیاتی‌نین گؤرکملی نماینده‌سی، علمی ـ مدنی جاذبه‌سی و تخنکی ـ تخصصی چکیسینه گؤره معاصر ادبیاتچیلار آراسیندا آدی اؤن سیرالاردا چکیلن و ادبی فکر جریانلاری‌نین جهتلری‌نین معین‌لشمه‌سینده رؤلو اعتراف اؤلونان مقتدر ادیب، ادبیاتشناسلیق علملری‌نین بؤیوک عالِمی، معاصر ادبی پروسه‌لره تأثیر ائده بیلن و جهت وئره‌ن ادبی شخصیت کیمی قیمت‌لندیریلن دیلچی، دیل، ادبیات، معارف و مدنیّتیمیزه گؤستردیگی محتشم خدمتلرینه گؤره حرمت قازانان، مشهور اؤلان معارف‌چی مؤلف، تجربه‌لی معلم، مهارتلی تعلیم ـ تربیت اوستادی ادبیاتی‌میزین جانلی کلاسیکی، مدنیّتیمیزین سیّار دائرة المعارف، کلاسیک ادبی ـ مدنی ارثی‌میزین یؤرولماز تدقیقاتچیسی و نظریه صاحبی، بو ارثین بیر چؤخ مدنی ده‌گه‌رلری، علمی مساله‌لری و نظری مسئله‌لری‌نین تحلیلینده حرفه‌ای و نظری اهمیّتلی اعتبارلی فکرلر صاحبی، مدنی تشبُّث‌لره طرفدار چیخان زحمتکش ادیب، ملّی ایره‌لیله‌ییشه باغلی تدبیرلردن حمایت ائده‌ن، فایدالی علمی ـ ادبی فعالیتلری آلقیشلایان دیلچی عالِم، ادبی دیلین، معارف‌چیلیگین و ملّی تفکر و شعورون تکاملونده مستثنا خدمتلری اؤلان، ادبیاتیمیزین نئچه ـ نئچه اساس مسأله‌لری‌نین دیلچی‌لیک تحلیل، تؤرکؤلؤژیک تشریح و ادبی تفسیرین وئرمیش؛ ناطقلیک مهارتی، محاضره‌چیلیک استعدادی، مترجم‌لیک قابلیّتی، یازیچیلیق باجاریغی، تدقیقاتچی‌لیق تجربه‌سی، یارادیجیلق انرژی، تربیه‌وی نفوذو؛ معلم‌لیک لیاقتی و شاعرلیک طبیعتی ایله فرق‌لنن، اسکی، کلاسیک و معاصر دُور شرق و آوروپا ادبیات و ادبیات‌شناسلیق

www.duzgun.ir

مسئله‌لرینه و اجتماعی ـ فلسفی فکر جریانلارینا، مدنیت و تمدن تاریخینه دریندن بلد اۏلان متفکر؛ عقلی امک قهرمانی، ذهنی امگه اساسلانان پئشه‌لرین اوستاسی، معنوی استحصالات قاباقجیلی، آکادمیک نزاکتی، امک انتظامی، علمی امانتدارلیغی ایله معروف اۏلان، دۆشۆنجه مبارزه جبهه‌لری‌نین جسور پیاده عسکری و جسارتلی مدافعه‌چیسی، معاصرلری ایچه‌ریسینده درین ذکاسی، ایتی عقلی، محکم اراده‌سی، زنگین حیاتی، چوْخ ساحه‌لی علمی ـ ادبی یارادیجیلیق تجربه‌سی و معنوی ظرفیتی، دقیق‌لیک، اوزاق گؤره‌نلیک، هر طرفلی دۆشۆنجه، درّاکه و تفکّره مالک اۏلماسی، تۆکنمز بیلیک، غیری عادی استعداد، خارق‌العاده امک قوّه‌سی، علمی قابلیت، عقلی امک محصولدارلیغی، اؤزۆنه مخصوص علمی ـ نظری متانتی و جسارتلی‌لیگی، تفکّر عالمی، وطنداشلیق غایه‌سی و یورد سئورلیک احتراص‌لیلیغی، ادبی امگی یۆکسک آیدینلیق سویه‌سی و فعاللیغی، خاص ملاحظه‌لری ایله، عزمکارلیغی، ساغلام روحو، سارسیلماز اراده‌سی، کلاسیک اثرلر باره ده حرفه‌ای ـ آکادمیک موقعی، تنقیدی ـ تحلیلی مناسبتلری، علمی ـ ادبی معروضه‌لری، محاضره‌لری، چیخیشلاری، اؤزۆنه مخصوص دۆشۆنجه طرزی ایله سئچیلن، گئنیش معارفچیلیک ایشی آپاران آذربایجان‌شناس ـ دیل چیلیگین چوْخ ساحه‌لی تدقیقاتچیسی، معاصر ادیبلریمیزدن ان نفوذلوسو، ملّی ـ مدنی قوروجولوق‌دا و ادبی ـ بدیعی یارادیجیلیقدا بؤیۆک رۏلو اۏلان، آذربایجان اجتماعی فکری‌نین گؤرکملی سیمالاریندان؛ عموم آذربایجان ادبی ـ مدنی حرکاتین بانی و باشچیلاریندان، زمانه‌میزین معارفچیلریندن، خلقیمیزین اجتماعی ـ مدنی یۆکسلیشی، علمی ـ فنی ایره‌لی‌لئییشی یۏلونو ایشیقلاندیران، عُمرۆنۆ گۆنۆنۆ خلقین معارف‌لنمه‌سی و مدنی‌لشمه‌سی یۏلوندا گیرو قۏیان، ملّی ـ مدنی و ادبی ـ بدیعی حقیقتلرین تصدیقینه خدمت ائده‌ن، کامل معلم، یارادیجی عالم، مُدرک متفکر شخصیت و آچیق فکرلی، ساغلام عقیده‌لی بیر معارف و مدنیت خادمی، ملّی مدنیت، ملّی شعور و ملّی اؤزۆلۆ

درکی مضمون، و ماهیت‌جه یئنی مرحله‌لره یۆکسلتمیش یـازیچی... بلـی، بئلـه سلـسله اۆستۆن خاص کیفیّتلری اوْلان، عقلی امک رشادتی گؤسترمیش و عموم خلق سئوگیسی قازانمیش شخصیت «دۆزگۆن»ــ تخلوصـلو دوکتـور «حـسین محمـدزاده صـدیق» دن عبارتدیر...

دوْغما و مشهور آداملار حقّینده یازماق، سـؤز دئمـک، بیـر نئچـه جهتـدن چتینلیـک یارادیر. آداما ائله گلیر کی بؤیۆک شخصیتلر سنین گؤردۆگۆن، دویدوغون کیمی زامان ـ زامان هامی‌نین دقتینده اؤزۆنۆن انسان‌جاسینا مـدنی شخـصیتینی فوْرمالاشـدیرا بیلیـب، دوْغمالارلا گۆنده‌لیک اُنسیت، سؤز، فکر، آرزی و سئوینجلرین پای ـ پۆشک اوْلوناماسـی دا یازیلاجاق، دئییله‌جک صمیمی دویغولارین سانکی تأثیرینی آزالدیر...

عموم ملّی دگه‌ر کسب ائتمیش مشهور شخصیتلر حقّینده یازمـاق دیلـی‌میـزین لغـت خزینه‌سیندن سایسیز ـ حسابسیز سؤزۆ صاف ـ چۆرۆک ائتمک مسئولیتی طلب ائـدیر... بو وقت تعریفلر، خصلتلر بنزتمه‌لر، گؤتۆر ـ قوی ائـدیلیر، بؤیـۆک شخـصیتین مـاهیتینی آچیقلایان سرراست افاده‌لر ایشلتمک احتیاجی حس اوْلونور. اوْغورلو، شـرفلی، زنگـین و معنالی عُمر یاشامیش، دائم قایغیسینی و محبت‌تینـی حـس ائتـدیگیم گـؤرکملی عـالِم، تانینمیش ادیب، مدنی خادم، یازیچی ـ تدقیقاتچی، اؤزۆنده بیر چوْخ عموم ملّـی آرزی و مِیللری، بشری دگه‌رلری بیرلشدیره‌ن آغ‌ساققال دوستومون، معلمی‌مین، اجتمـاعی فکـر تـاریخیمیز، آذربایجـان معارفینـده، تربیـه‌وی محیطینـده، ملّـی علمـی‌میـزین و علمـی پوتانسیلین تکاملونده یئرینی، موقعینی تعیین ائتمه‌یه احتیاج دویورام، چتینلیک چکیرم...

یاشیندان و تجربه‌سیندن دوْغان مُدرکلیگی، زنگین علمی ـ منطقی تفکّـرو، صـمیمی قایغی‌کش طبیعتی، اوْنو منیم اۆچۆن یـول گؤسـتره‌ن آغ‌سـاققالا، اوزاق گـؤره‌ن عالمـه، محبتلی معلمه، شفقتلی اوستادا، فلسفی و علمی ـ ادبی بیلیکلر منبعـی، مهربـان دوسـتا، ماراقلی یوْلداشا، فکر، آرزی و درد اوْرتاغینا، مصلحت‌چی‌یه چئویریر...

اونون پروفسورلوغوندان، قایغی‌کش، طلبکـار معلـم‌لیگیندن، منـیم شـاگردلیگیمدن، اؤیره‌نمه‌گه جان آتماغېمدان باشلانان دوغمالېق و بو دوغمـالېغېن حرارتـی ایلـه جریـان ائده‌ن حیاتېمې بو گۆن «صدیق» مقدراتې‌نېن مدنیتیمیزین تاریخ‌چېسې عُمرۆنۆن دوامی حساب ائدیرم.

«صدیق» آدې بیرده اونا گؤره منه چوٚخ عزیزدیر کی باشـقالارېنا نـسبتاً منـیم عُمـر یوٚلومدا اوٚنون معلمِ عالِم و یوٚل گؤسترەن آغ‌ساققال اوستاد کیمی داها چوٚخ پـایې وار... منی چوٚخ سئویندیره‌ن، قلبیمی غرور حسی ایله دوٚلدوران اوٚدور کی اؤتـوٚب کچـن ۴۰- ایـل عرضـینده همـین حیـاتی اونودولمـاز اوسـتادېمېن علـم یوٚلونـو دوام ائتدیرمـه‌گـه چالېشېرام.

۱. اؤزۆنه مخصوصلوغو و فردی قابلیتلری

اونون مُدرکلیگی، اوزاق گؤره‌نلیگـی، فعـالیتی و بۆتۆنلـۆک ده یاشایـشې هـر کـس اۆچۆن نمونه‌دیر... بو نمونه‌دن تجربـه آلمـالېیېق. هـر بیریمیـز اونـون عبرتلـی حیـات یۏلوندان اؤیره‌نمه‌لیییک. اصلینده، او هر کلمه‌سی، هر سؤزۆ، هر چېخېش و حرکتی ایلـه آداملارا درس وئریر.

بۆتۆن حیاتېنې، دۏغما خلقین، وطنین ترقـی‌سـینه، علمـی ـ فنـی، مـدنی ـ معنـوی دیرچلیشینه، اجتماعی ـ اقتصادی ایره‌لیيیشینه حصر ائده‌ن بو یۏلدا مثلـسیز فـداکارلېقلار گؤستره‌ن، ۱۰- ایللر بۏیو شرفله، جرئت و جسارتله، ایگیدلیک و قوچ چاقلېقلا چالېـشېب ـ چارپېشمېشدېر.

درین وطن سئوگیسی ایله، صاف ساغلام تـاریخی کـؤکلره اساسـلانان وطنداشـلېق ایده‌آللارې ایله سلاحلانان، ملّی ـ معنوی دگه‌رلریمیز و مـدنیّتیمیزه، خـصوصاً دیلیمیـزه علمی ـ عملی مناسبتی ایلـه ده باشـقالارېندان سـئچیلر، یۆکـسک ده دورور؛ دیلیمیـزه حقیقی اولاد، اصل وطنداش مناسـبتی بـسله‌مـک، اونـو زنگیـن‌لـشیب، دولغونلاشـېب، دورولوب لایقینجه قوروماق، دائم تکمیل‌لشدیرمک خطی، اساس هدفلریندن‌دیر.

درین معلوماتې، عمومی بیلیکلری، سحرلی ادراکی قابیلتی، عقلی ـ ذهنی سویه‌سی و حافظه‌سی‌نین گئنیشلیگی، درینلیگی، علمی ـ فلسفی توتومو ایله آدامې حیران ائدیر.

اونون بئینی انسانې حیرت‌لندیره‌ن سایسېز ـ حسابسېز دیل، ادبیات، تاریخ، معـارف و مدنیت ساحه‌سینده چۏخلـو سـندلی معلومـاتلا، محفوظـاتلا، هـا بئلـه علمـی ـ فلـسفی نظریه‌لرله، ادبی ـ مدنی سندلرله، تاریخی نظریـه‌لـر ایلـه سلاحلانمېـشدېر؛ و او، اوزون

www.duzgun.ir

مدت ذهنی فعالیت و فکری چالیشمالار نتیجه‌سینده توپلانمیش بیلیک و مشاهده ییغیمیندان مهارتله استفاده ائتمه‌گینی باجاریر.

اونون بئینی تفکّر دانشگاهی، یارادیجیلیق آکادمیاسې، تدقیقاتچیلیق جهازی، معلومات اعمالاتخاناسې، بیلیک خزینه‌سی، انفورماسیا تشکیلاتی و عقلی امک محصوللارې‌نین استحصالات خاناسیدیر.

اونون بئینی کامپیوتر سیاغې ایشله‌ین معلوماتې ساخلایان، آختاران، داشییان، اؤتؤره‌ن و معنوی ـ مدنی ثروتلره چئویره‌ن بؤیـۆک، اداره ائدیلـه بـیلن، اؤز ـ اؤزۆنـۆ سـازلاییب تنظیم ائده‌ن، معین بیر مقصده دوغرو یونلن، مکمل، اعتبارلې، اؤیره‌نن اؤیره‌دن، تشکیل ائدن، تکمیل‌لشدیره‌ن، فعـال، اؤزۆنـه مخـصوص قانونـا اویغـونلاقلارې اؤلان مرکـب، دینامیک و جدّی بیر سیستم‌دیر. علمی ـ مدنی قیغیلجیم، معرفـت و شـعور شعاعـسی و عقل غیداسی ساچان بیر سیستم.

اوندان دیل تاریخی‌نین، مدنیتی‌نـین، معـارف، تعـیلم ـ تربیـت، ادبیـات، دیلچیلیـک، فولکلور، بشریتین مدنیت و لغت‌چیلیک و جمعیّتین اجتمـاعی، فلـسفی، مـدنی، علمـی و دینی مرکب مسئله‌لر و سؤاللاریـنا ساده جوابلار آلماق اؤلار.

معنا، مضمون و کیفیت دولو اینجه‌لیکلرله مشایعت اؤلونان پئشه مرام‌نامه‌سـی، امـک انتظام‌نامه‌سی، فعالیت اساس‌نامه‌سی، علمی تشکیلاتچیلیق، خلقی اؤز اطرافینا توپلامـاق و جماعتله ایشلمک قابلیتی، یۆکسک ذهنی انرژی بازاسینا، عقلی امک گۆجۆنـه، نظـری تحلیل قوّه‌سینه، علمی سویه‌یه، عالی درجه‌لی حرفـه‌ای‌لیگـه مالـک اؤلماسـې، گئنـیش علمی ـ اجتماعی و ادبی ـ مدنی بیلیکلرله بیرلشن یـازیچیلیق مهـارتی و ژورنالیـستیک باجاریغې، فکرینی آیدین سؤیلمک جسارتی، نظری حاضرلیغینې دائم تکمیـل‌لـشدیرمک قایغې‌سې، ایشه احاطه‌لی، عالِمانه، حساسلیق و مدنیت‌لـه یاناشماسـې؛ ان مهـم ملّـی ـ مدنی مسئله‌لرین مذاکره‌سینه همیشه حاضر اؤلوب و اشتراک ائتمـک اراده‌سـینه مالـک

اوْلماق، عینی زاماندا آردېجېل هم علمی، همده بدیعی یارادېجېلېقلا مشغوللوق، حیاتېنې ادبی ـ بدیعی و علمی ـ مدنی آراشدېرمالارا و تکباشـېنا نئچـه – نئچـه عـالم و ادیبـین فداکارلېغېنا برابر گرگین علمی ـ ادبی امگه انرژی صرف ائتمک، ان مرکب، بارېـشماز و قارشې دورما یاراداجاق علمی ـ ادبی مباحثه‌لرده بئلـه متـانتینی، شخـصیت بۆتۆنلۆگۆنـۆ قوروماق و موازنتینی ایتیرمه‌مک، بدیعی یاردېجېلېقلا علمی فعّالیتی آردېجېـل و منـتظم صورتده یاناشې آپارماق، ائله‌جه‌ده کلاسیک ادبی ارثی تدقیق و معاصر ادبیاتېن چاغداش جریانلارېنې دقتله ایزلمک، وطن دیلی‌نین و دیلچیلیک علمی‌نین اوْن ایللر بوْیـو اوْنـون کشیگینده آیېق ـ سایېق دایانماق، درین علمی اثرلـر ایلـه، دیلچیلیـک علمیمیـزه بـاش اوجالېغې گتیرمک، اوْزۆنه مخصوص تدقیقی ـ تحریـری مکتـب یاراتمـاق، دیلـی‌میـزی خصوصیله ادبی دیل تاریخی‌نین تکامل یوْللارېنې، ترقی پلّـه‌لرینـی بۆتـۆن روحـو ایلـه دویماق، اوْنون عموم تۆرک ادبیات مقیاسېندا یئرینی قیمتلنـدیرمک، اوْنـا بؤیـۆک نفـوذ قازاندېرمېشدېر.

اوْخوجو ذوقونون فوْرمالاشماسـېنا، ملّـی شـعورون زنگـین‌لـشیب بۆتۆنلـشمه‌سـینده، آذربایجان حقیقتلری‌نین دُنیایا چاتدېرېلماسېندا، یئنی نسل ده علم، ملّی شـعور، حافظـه، مدنیت، ملّی اوْزۆنۆ درک، وطن و اوْنون ملّـی ـ معنـوی ده‌یـه‌رلرینـه و مـادی ـ مـدنی ثروتلرینه سئوگی حسی اوْیاتمـاق، ایـران آذربایجانېنـدا ادبـی ـ نظـری فکـرین، مـدنی شعورون تشکّل و تکامل جریانېندا قېزغېن و منتظم و سیستماتیک فعالیت گؤسـترمک ، آذربایجان دیلی‌نی مدنی بیر دیل کیمی حرمت قازانماسـېندا بؤیـۆک روْل اوْینامـاق، آنـا دیلینده علمـی دانېـشماق و ادبـی یازمـاغې تبلیـغ ائتمـک، اوسـتادېن قابـارېق اوْزۆنـه مخصوص صـفتلریندن و فـردی قابلیتلرینـدیر. آنـا دیلیمیـزدن عـلاوه، نئچـه دیلـی اوْ جۆمله‌دن فارسجا و تۆرکیه تۆرکجه‌سینی نه قدەر گۆزەل اؤیره‌نیـب بـو دیللـرده مطلـب یازماق مهارتی و اؤلکه‌میزین تانېنمېش اجتماعی ـ مدنی خادملری‌نین غبطه ائـده‌جگـی

www.duzgun.ir

بیر سویّه‌ده دانیشسادا، نطقلر سؤیله‌سه‌ده، معروضه‌لر ائتسه‌ده دوْغما آنا دیلی‌نین جاذبه‌سیندن هئچ زمان قوْپمامیشدیر.

آییق‌لیق ـ سایبق‌لیق؛ مدنی، مترقی و متمدن بیر آدامین مهم خصتلریندن‌دیر. آییق آدام، جمعیت ده هر ساحه‌ده تظاهر ائده‌ن بوْتوْن حادثه‌لرین عامللر و علتلری ایلن تانیش‌دیر. کئچمیشده باش وئرمیش حادثه‌لر حقّینده کفایت قدر معلوماتا مالکدیر. علمی اوزاق گؤره‌ن‌لیکله گله‌جکده جریان ائده‌جک ده‌گیشیک‌لیکلری، قاباقجادان ادراک ائتمه قابلیتی اوْلدوغو اوْچوْن حادثه‌لره اؤترگی مناسبت بسله‌مز. ظُلمه، زوراکیلیغا، زوْرا، قدرته بوْیون اگمه‌ز، حق‌سیزلیک، عدالت‌سیزلیک و استبدادې قبول ائدمز، قوْرخو تؤره‌دنلردن و حتی اؤلوْمدن ده قوْرخماز، منسوب اوْلدوغو خلقین منافعی ایله باغلې تام جرئت و جسارتله عقیده‌سینی و آمالینې افاده ائده‌ر، حادثه‌لرین اساس حرکت وئریجی قوّه‌لرینی، گله‌جکده‌کی ده‌گیشیک‌لیکلری و کئچمیشده‌کی انسانلارین اجتماعی ـ حیاتی تجربه‌لرینی نظره آلاراق گؤرؤشلرینی بیان ائده‌ر...

اوزاق گؤره‌نلیک، علمی ـ فلسفی مقوله‌لر ایله اوغراشماق، درین حافظه، ایتی عقل، جوْشغون ذهنیت، هر طرفلی علمی ـ فلسفی معلومات طلب ائدیر، و حادثه‌لرین قانونا اویغونلوقلارینې فیلسوسوفجا ادراک سایه‌سینده الده ائدیلیر. بونا گؤره‌دیر کی «صدیق» ساغ ـ سوْل تمایل‌لو فرقه‌لره، قروپلارا، پارتییالارا باغلانمامیش، اوْنلارا خدمت‌دن قطعی امتناع ائتمیش، مستقل‌لیگینی قوروموش و اؤزوْنوْن محکم اساسلې فلسفی معلوماتیلا، دشمن‌لریمیزله نظری مبارزه‌یه تاب گتیرمیش، غالب چیخمیشدیر.

آلتمیش یاش عُمروْن، یئنی فعالیتین، دوْشوْنجه‌نین، حرکتین عمومیتله، انسانین حق ـ حساب گؤتوْر ـ قوی سایې‌دیر. دوْنوْب گئری‌یه باخماغا مجبور ائده‌ن سایې‌دیر. ۶۰-ایل انسان عُمروْنوْن کامللیک ذروه‌سیدیر. آلتمیش یاش عُمروْن ائله بیر ذروه‌سیدیر کی انسان، بو ذروه‌ده دایانیب اؤتنلره، کئچنلره نظر سالیر. کئچیلمیش یوْللارین

ایشیقلیسیندان نور آلیر. چتین گؤنلرین حیات درسلریندن چیخاردیغی نتیجه‌لری گله‌جک نسللره اؤیره‌دیر.

حسین معلـم حیـاتین ۶۳- ایلیلیـک بیـر ذروه‌سـینه چاتمیـشدیر. بـو ذروه‌دن اطرافـا باخدیقدا، اونون دائـم حیاتـا بـاغلی گئنـیش اؤره‌گینـی، انـسانی حـسلرینی، محـصولدار امه‌گینین بهره‌لرینی گؤرمؤشؤک. حاضردا «حسین معلم» یارادیجی‌لیغـی‌نـین ان قاینـار چاغلارینی یاشاییر. عُمرؤنؤن ۶۳- اینجی ذروه‌سیندن گئری‌یه، جوانلیق ایللرینه بـاخیر. ادبیاتی‌میزین، تاریخی‌میزین، مدنیتیمیزین و معارفمیزین اؤیره‌نیلمه‌میش صـحیفه‌لرینـی شوق و ذوق ایلن ورقله‌ییر، هر اثرینده ده یئنی فکر، یئنی سؤز و یئنی نظریه‌لر ایـره‌لـی سؤرؤر.

ذهنی قوّه‌سینی، فکرینی ان واجب، گره‌کلی مسئله‌لرین حلّینه صرف ائدیر. یورولمـاق بیلمه‌دن اؤز فردی، خاص عالم‌لیـک کیفیتلرینـی تـصدیق ائتمـیش، بؤتـؤن بیـر علمـی جمعین گؤره‌جه‌گی ایشین زحمتینه قاتلاشاراق دیلچیلیگین مضمونجا دایره‌سی اولـدوقجا گئنیش اؤلان مسئله‌لری باره ده تدقیقات آپارمیش، اونو بیر دیلچی کیمی فرق لئندیره‌ن اساس مزیت‌لردن بیری ده عمومی دیلچیلیک مسئله‌لری ایله برابر، ادبیاتین دئمک اؤلار کـی بؤتـؤن سـاحه‌لرینـه توخونمـوش و ان واجیـب مـسئله‌لـر بـاره‌سـینده اؤز فکـر و ملاحیظه‌لرینی شرح ائتمیشدیر.

«صدیق» یارادیجی‌لیغـی، علمـی ـ تـدقیقی ارثـی آذربایجـانین مـدنی خزینـه‌سـینه باغیشلانیلان ملّی ثروت، ادبیاتی‌میزین گله‌جک تکامل یولونو ایـشیقلاندیران مـشعلدیر. باجاریقلی غواص کیمی علم و ادبیات دریاسی‌نین درینلیکلرینده مهارتله اؤزمک، یئنـی ـ یئنی لعل و جواهر داش ـ قاشلار کشف ائتمکله اونـلاری کیفیتلـی اثرلـر واسـطه‌سـیله اوخوجولارا تقدیم ائدیر. حسین معلـم نـه یازیـب یارادیـب، وطنیمیـز اؤچـؤن یازیـب ـ

www.duzgun.ir

یارادیب. بۆتۆن شعورلو حیاتینی، قاینار جوانلیغینی، مدرکلیگینی خوْش آرزیلارینی وطـن قوربان وئریبدیر.

اثرلرینه فایدالالی شکلدده صرف ائتدیگی عقلی امک انرژیسی ایله اؤز عالم فردیتینی تصدیق ائده بیلن، اؤزۆنۆ باشقالاریندان فرق‌لنـدیره‌ن عالِمـدیر. اوْنـون چـوْخ سـاییلی و علمی ـ ادبی نظریه‌لرله دوْلو زنگین و احاطه‌لی اثرلری جانلی ملاحظه‌لری بۆتۆن عالِم ـ ادیب و مدنی شخصیتین تظاهرلری‌دیر.

«صدیق» اؤزۆنـۆن زحمتـی، قـابلیتی، اراده‌سـی، صـبری، بیلیگـی و جـسارتی ایلـه اوجالمیشدیر. اوْ موفقیتلرینی اؤز امگی، آلین تری، گئجه‌لر یوخوسـوز قالماسـی، گۆنـدۆز قلم چالماسی ایله قازانیب، حیاتین انیشلی ـ یوخوشـلو یوْللاریـنـدا، اوشـاقلیق ایللرینـدن حیات زندانیندا دؤیولره‌ک، محکم‌لنه ـ محکم‌لنه علمی یارادیجیلیق آختاریشلاریندا، ادبی تدقیقی فعالیتلری ایلن پلّه ـ پلّـه اوجـالان، اوْلـدوقجا ذروه‌لـشن، باشـی قـارلی داغـلارا بنزه‌ین بیر انسان کیمی تانینمیشدیر. حیاتینی بۆتۆن علمی ـ تدقیقی یارادیجیلیغینی ملّی شعورون تشکّل و تکاملونه حصر ائتمکدن دائم غرور دویوب بونونلا فخر ائدیب، بۆتـۆن بو کیفیتلرینه، فـداکار خدمتلرینـه گـؤره شـاگردلر و طلبـه‌لـری اوْنـو همیـشه سـئویب، قیمتلندیریبلر. اوْ تدقیق ائدیب اؤیره‌نـدیگی آنـا توْرپـاغین اؤزه‌رینـده محکـم دایانـاراق، چیگنینده علمی ـ تدقیقی ایشلرین، ملّی وظیفه‌لرین، آتالیق قایغیـسی‌نـین آغیـر یۆکۆنـۆ ایناملا داشیمیشدیر. اوْنون اوغورلاری‌نین بیر سببی ده سئچدیگی یوْلا بۆتـۆن وارلیقـیلا اینانماسیدیر. ائله بو ایمانلا دا ایسته‌دیگینه نایل اوْلوبدور.

چوْخلو خدمتلرینه بۆتۆنلۆک ده نظر سالدیقدا دۆشۆنۆرسن کـی اوْ ذروه‌لـری چوْخـدان آشیب، عالم و ادیب بیر شخصیت اوْلاراق یارادیجی‌لیغی‌نـین ان محـصولدار، ان کامـل دُورونه قدم قوْیموشدور.

اؤلدوغو کیمی گؤرۆنمۆش و یاشامېشدېر. عُمرۆنۆ وجدانلا، ناموسلا قملە سارېلېب کئچیرمیشدیر. فېرتېنالاردان کئچن بیر عُمر، قاسیرغالارا سینه گئرەن بیر انسان کیمی یاشامېشدېر.

رتبەنین، شهرتین قولونا چئویریلن شاهچېلارې، یالتاقلارې، شرفسیزلری، نەیین خاطرینه وظیفەیه باش اگیلری اونون گؤرمەگە گؤزۆ یوخدور. او ملّی غرورونو، شخصیتینی اوجا توتان، اونون بۆتۆلۆگۆنۆ قورویان آداملاردان‌دېر.

بو داهې انسانی، ۴۰- ایل دن بری تانېدېغېم آندان، اونداا اؤزۆنە و باشقالارېنا طلبکارلېق، جدّیلیک، حرمت، احترام، فداکارلېق، تواضع، سخاوت، مهربانلېق، ادب ـ ارکان، شخصی لیاقتی اوجا توتماق، اگیلمزلیک، عقیده اوغروندا چارپېشماقلېق، دؤنمزلیک، چالېشماق، اللشیب ـ یاراتماق گؤرمۆشم. شخصاً من یارادېجېلېغېنا درین ایمانلا، احتراملا و اعتقادلا یاناشمېشام. اونون بعضی سؤزلریندن چوخ گؤینەمیشم. سونرالار دۆشۆنۆب ـ داشېنمېشام، دئمیشم:«کیشی دوغرو دئییر، او حقلی دئییرا!»

عالِمین دُنیاسې، بو دُنیادا آغېرلېق مرکزینی اؤزەرینه گؤتۆرەن مبارزه آپاران، آمالېنې، عقیدەسینی دگیشمەین بیر انسان واردېر. بو انسانېن ایمانې، اعتقادې همیشه تمیز، صاف و آچېق اولموشدور. دُنیا یارانان گۆندن اونون مایاسې، دایاغې صافلېق، پاکلېق و دۆزلۆک اولموشدور. حسین معلمی ده معنوی جهتدن یاشادان، ساخلاشدېران ائله تمیز صاف آمالدېر.

بۆتۆن حیاتې بویو صافلېق، تمیزلیک، امک سئوەرلیک، انسان پرستلیک، حاققا، عدالته وروغونلوق، ناموس و غیرت یۆکۆنۆ ایگیدلیکلە اؤز چئگینلرینده داشېمېشدېر... دُنیادان تئز گئتمک اضطرابې اونو همیشه ناراحات ائتمیش، راحات یاشاماغا قویمامېشدېر. علمی ـ مدنی، ادبی ـ بدیعی، تدقیقی ـ تنشیری ایشلری‌نین یارېمچېق قالماسې اونو دۆشۆندۆرمۆشدۆر.

www.duzgun.ir

حقیقت بئله‌دیر کی حسین معلم اُنسیت‌جیلدیر. چوْخ انسانلارلا گؤرۆشـۆب، اوْنـلارلا صحبت ائدیب، بو انسانلار حقّینده دانیشاندا سیماسـیندان نـور تؤکۆلـۆر، بـو نـور اوْنـون قلبی‌نین ضیاسي‌دیر، او بو نورون ایشیغي ایله یاشاییر. آغ آیپاق ساچلاري اوْنـون نورلـو سیماسیني داها پارلاق، داها آیدین، داها ایشیقلي گؤستریر. اصل مـدرک بیـر انـسانین، عالِمین، دُنیا گؤرمۆش آغ ساققالین مؤمن ضیالي‌نین صورتینی انعکاس ائتدیریر.

یاشلي آداملار چوْخدور. لاکین آغ سـاققال نفـوذو قازانمـاق هـئچ ده هامیـیا ممکـن اوْلمور. حسین معلم ایسه هله نئچـه ایـل اوّل قوْجالامیـشدان قابـاق، اؤزۆنـدن یاشـجا بؤیۆکلر آراسیندا محض آغ ساققال کیمی تانینا بیلمیشدیر. یورتداشلارا یوْل گؤسـترمک، مصلحت وئرمـک حققینـی قازانمـاق ایـستیین شـخص انـسانلار خِیرینـه اؤز شخـصی منافعیندن کئچمه‌گه حاضر اوْلدوغونو ثبـوت ائتدیرمـه‌لیـدیر. حـسین معلمـین ان مهـم خصوصیتلریندن بیری بودور کی او ائل ـ اوْبا اۆچۆن یاشاییر. سؤزۆن حقیقـی معناسـیندا ائل آدامي‌دیر، آغ ساققالدیر. ۵۰- ایل عرضینده کی فعالیتلری ایله خلقـین نماینـده‌سـی اوْلماق، خلقین آدیندان دانیشماق صلاحیتی قازانمیشدیر.

اوْنونلا صحبت ائده‌ن و دانیشان هر کس قارشیسیندا یۆکسک سویه‌لـی بیـر آدامـلا، هم صحبتله، مدنی شخصیتله، مدنی بیر یورتداشلا اۆز ـ اۆزه دایاندیغیني دویور. دقّتلـی، جدّی اوْلوب، مسئولیت حسی ایله مناسبتلرینی تنظیم ائتمه‌گـه چالیـشیر. حـسین معلـم جدّی علمی ـ ادبی مسئله‌لری چوْخ ساده، آیدین و آنلاشیقلي طـرزده آدامـلارا آشـیلایا بیلیر. حـسین معلـم سـاده اوْلـدوغو قـدر مرکـب‌دیـر، مرکـب اوْلـدوغو قـدر سـاده و صمیمی‌دیر. اما اصول دان کئچن ده‌گیلدیر.

اوْنون حقّینده سؤز دئمک، البته هم چتیندیر. همده بؤیۆک مسئولیت طلب ائدیر. اوْنـا گؤره کی بیرینجی نوبه‌ده گره‌ک گؤرکملی ادیب ـ عـالِمین، تـانینمیش مـدنی خـادمین کئچدیگی کشمه‌کشلی حیات یوْلونو دریندن بیله‌سن، یارادیجیلیق فعالیّتی ایله یاخینـدان

تانېش اۏلاسان. باشقا طرفدن بئله بیر یۆکسک سویه‌لی آیدېن آدامېن، شخصی کیفیتلری باره‌ده فکر یۆروتمه‌گه معلوماتېن، قابلیّتین، معنوی حقّین حقوقون چاتسېن.

صدیق بؤیۆک شخصیت‌دیر. اۏنونلا اُنسیت ده اۏلاندا، آدام داورانېشېنا، حرکتینه جدّی نظارت ائتمه‌لیدیر. اۏ حاضر جوابدېر. شوخلوق‌چېدېر. همیشه اۆزۆنده انسانا شادلېق وئره‌ن بیر تبسّم گؤرۆنۆر. مزه‌لی صحبتلری و اینجه ظرافتلری، اۏنا قارشې حدسیز حرمت و رغبت یاراتمېشدېر.

قدیم و شرفلی تاریخی اۏلان ملّتیمیزین بۆتۆن عصرلرده و قرنلرده فخر ائدیله‌سی، لیاقتلی و غیرتلی اۏغوللارې اۏلموشدور. تاریخیمیز، علمیمیز، مدنیتیمیز، معنویتیمیز، دیلیمیز بو اؤلادلارېن امه‌گی، زحمتی و جسارتی نیتجه‌سینده سئچیلمیشدیر.

بئله غئیره‌تلی متفکّرلردن بیری ده «دوکتور حسین محمدزاده‌ی صدیق»دیر. آذربایجان اراضیسېنې قارېش ـ قارېش اویماق ـ اویماق گزیب ـ دۆلاشېب بو دیاری ساده‌جه سیر ائتمه‌میش، اۏنون ثروتلرینی شاعرانه قلبی ایله دویموش و قلمه آلمېشدېر. یۏرولماق بیلمه‌دن چالېشان بو فداکار ادیب ـ عالمین هر بیر علمی کشفی، ادبی ـ نظری فکرلری، معروضه و نطقلری ایرانېن ملّی ادبیات‌شناسلېغېنا باش اوجالېق گتیرمیشدیر. بۆتۆن شعورلو حیاتېنې مسلمانلارېن خوشبختلیگی اۏغروندا مبارزه‌یه صرف ائده‌ن «صدیق» گؤرکملی تدقیقاتچې، ادیب و عالِم اۏلماقلا یاناشې، فعال اجتماعی ـ مدنی خادم‌دیر. «صدیق» وطنداشلېغې اۏندا غبطه اۏلوناجاق اجتماعی فعاللېق و زحمتکشلیک تربیت ائتمیشدیر. آدام اۏنون جمعیت ده دائم گؤرۆنمک، ایش گؤرمک شوقۆنا حیران قالېر. گئجه‌لی ـ گۆندۆزلۆ زحمت، صدیق عُمرۆنۆن معناسېدېر، بزه‌گی‌دیر. گۆنده‌لیک گرگین یارادېجېلېق ایشیندن بیر آن بئله آیرېلمادان، هفته‌لر، آیلار و ایللرله گۆنده ۱۵-۱۸ بعضاً ۲۰ ساعات ایشله‌مه‌گی باجارېر، یۏرولدوم دئمیر. اۏنو تانېیانلار دئیه بیلمزلر کی، نه واختا سحر ایشه گلنده اۏنو یۏرغون گؤرمۆشۆک. اۏ همیشه دیری باش گلر. جوانلېقدا

www.duzgun.ir

دا آهېل و یاشلې واختلارېندا دا اؤز گئییمی، سـلیقه‌سـی ایلـه هامېیـا نمونـه اؤلمـوش و اؤلاراق قالېر.

سئویملی معلمی‌میزین حیرت‌لندیریجی ان مهم خـصوصیت‌لرینـدن بیـری ده اونـون سؤن درجه گؤجلۆ، درین و جۆشغون حافظه‌یه مالک اؤلماسېدېر... اؤ کئچمیشی، شـاگرد و طلبه‌لرینی هئچ وقت اونوتمور؛ ۴۰-۵۰- ایل قاباق گؤردۆگۆ و یا خود بیر نئچه دقیقـه صحبت ائتدیگی آدامې گؤره‌نده فوراً تانېیېر. گۆلۆمسه‌یـره‌ک یـارېم عـصر بونـدان اول، باش وئرمیش حادثه‌نی یادا سالاندا همین آدامېن حیرتینی تصور ائده بیلیرسینیز. واختیله بیر یئرده اؤخودوغو، ایشله‌دیگی، یاشاییب یاراتدېغې، شخصاً یاخېنـدان تانېـدېغې، بیرگـه علمی ـ تدقیقی ایش آپاردېغې، یارادېجېلېغېنې اؤیـره‌نـدیگی شخـصلرین هـئچ بیرینـی یاددان چېخارمېر؛ اونودولماغا قویمور. ایتی عقل، آیدېن دراکه صاحبی، صـاف و گۆجلـۆ فکریّه‌سی اېشېغلې ایده‌آلار مؤلفی، آنادیلی‌میزین صاف‌لېغـې کـشیگینده سرحدعـسکری کیمی سروقت دایانـان جفـاکش عـالِم، باجـارېقلې، چالېـشقان صـداقتلی خـادم، ملّتـین وارلېغېنې قورویان، اونون روحونو یاشادان شخصیت، عقلی کـسندن مقـدس بیـر یؤلـون یؤلچوسو اؤلماغا قرار وئریب، علم و ادبیاتا سارې گئدیب، ایللـر بؤیـو آختارېـشدا اؤلـوب، استراحتدن، دینجلیگینـدن کـسیب، گئجـه‌نـی گۆنـدۆزه قاتېـب یورولمـادان، بئزمـه‌دن، دارېخمادان، اوسانمادان، تنگیمه‌دن آراشدېرمالار آپارېب، تدقیقاتلا مشغول اؤلـوب، ادبـی دیل خزینه‌سینی علمی ـ عملی تدقیقاتا جلب ائدیب بۆتۆن وارلېغېنې علم و ادبیاتا حـصر ائده‌ن، چکدیگی زحمت‌دن، آپاردېغې زنگـین علمـی ـ تـدقیقات ایـشیندن حـظ آلان و اؤزۆنۆ خلقینه همیشه بورجلو سایان محصولدار و ایشلک عالِم ـ ادیب‌دیر.

«یازماق هوسی» یازې عالِم الی‌نین اکدیگی، اؤخوجونون بیچـدیگی تـۆکنمز برکـت زمیسی‌دیـر. محـصولدار علمـی یـارادېجېلېغې اؤلان عـالِمین «بئیـین قابـارې» اونـون بارماقلارې آراسېندا عمله گلیر. عالِم شخصیتی دائم صافلاشمالې، علاوه کؤکلر وئرمه‌لی

و یئنی ـ یئنی شاخه‌لر آتمالیدیر. انسانلیقلا عالِملیک و عالِم‌لیکله انسانلیق مضمونجا بیـر ـ بیری ایله چارپازلاشاراق وحدت تـشکیل ائـدیر. عالِملیـک انـسانلیغین شـاه دامـاری، انسانلیق ایسه عالِم‌لیگین تاجیدیر. عالِم یازدیقجا یاراتدیقجا، اونون ارثی زنگین‌لـه‌شـیر و بو یوللا تـانینیر. مـشهورلاشیر، اودور کـی عـالم، آرام‌سـیز اولاراق یازمـالی اثرلـر نـشر ائدیرمه‌لیدیر. آتالار دئمیشکن:« عالِم اولدون یاز، جاهل اولدون قاز...»

صدیقین ۵۰- ایللیک ادبی ـ علمی یارادیجیلیغینـا نظـر سـالدیقدا عـالِمین شـاگردی اولدوغوموز اوچون راضیلیق حسی ایله غرور دویوروق. اونا گـوره راضـی قـالیریق کـی، اوستادین یازیلاریندان چوخ اویره‌نمیش، علمـی دوشـونجه‌لرینـدن، ادبـی فکرلرینـدن و تاریخی معلوماتیندان کفایت قده‌ر بهره‌لنمیشیک.

او شعورلو حیاتی‌نین «بیلیک جوهرینی» سیخیب کاغیذا کوچورموش، ادبـی ـ علمـی تدقیقاتین، مختلف قروپلو ذهنی ـ عقلی امگین ثمـره‌سـی جـدّی آختاریـشلارین، اوزون مدتلی تدقیقی فعالیتلری‌نین نتیجه‌سی و عقلی امک نظریه‌لری‌نین عملی تجربه‌لرینه ان پارلاق نمونه اولاراق، الوان عنوانلاردا نشر اولونموش۱۰۲ چاپ واحـدینی اوخوجـولارین اختیارینا وئریبدیر. چوخ زمان رقملرین دیلی هر جور قدرتلی سوزدن داها کسه‌رلی اولور، بو (۱۰۲ عنوانلا چاپ اولموش کتابلار) عادی کمیت گوستریجیسی ده‌گیـل، «صـدیق» تدقیقاتی‌نین تکامولونون ذروه گوستریجیسی‌دیر. اونلار اوسـتاد عُمرونـون تخمینـاً اللـی باهاری‌نین آغ کاغذلاردا قارا مینجیقلار کیمی قاطارلاشمیش تفکّـر میـوه‌لـری‌دیـر. بـو کتابلارین عرصه‌یه گلمه‌سینه البته اون مینلرله ساعات ذهنی فعالیت، عقلی امک، فکری زحمت صرف ائدیلمیش و اونلارین آرخاسیندا، سون یاریم عصرده مـؤلفی دوشـوندوره‌ن علمی ـ ادبی و ملّی ـ مدنی مسئله‌لر اوز انعکاسینی تاپمیشدیر.

کلاسیک شرقلی و غربلی شخصیتلرده بیر چوخ انسانی ـ مدنی کیفیتلر موجود ایدی. عمومی استعداد، مدنی یارادیجیلیق، اجتماعی قوروجولوق، علمی قابلیت، عقلـی ـ ذهنـی

امک فعالیتی، یازیچیلیق، مدنیلیگه جان آتماق، معارف و مدنیّتین تکامولونه هـر طرفلـی یاردیم گؤسترمک، خرافات، موهومات، آخماقلیق، کؤهنـه و ضـررلی قایـدا ـ قـانونلار و فئودال قالیخلاری ایله مبارزه، دموکراتیک حقوق و آزادلیقلاری قیزغین مدافعه ائتمـک، جمعیت ده قدیمکی نسیللرین یاراتدیغی زنگین، مادی ـ معنـوی و ملّـی ـ مـدنی ارثـین قورونماسی اوچون فداکارجاسینا چالیشماق. بو کلاسـیک شخـصیتلر سـاوادلی، علملـی، معرفتلی، مدنیتلی، آتا ـ بابالی، تعلیم ـ تربیتلی، ادبلی ـ ارکانلی، درین تفکّر، بیلیک، ذکاء حافظه صاحبی، سلیقه‌لی ـ سهمانلی، هوشلو ـ باشلی، آییق ـ سایق، اؤلچولو ـ بیچی‌لی ایدیلر. و ساده‌لیگی، صمیمیتی، چالیشقانلیغی، نظام ـ انتظامی، تشکیلاتچی‌لیغی، متانتی، خِیرخواه‌لیغی، قایغی‌کشلیگی، تعصّبو، تواضعکارلیغی، اخلاق دورولوغو، خـوش خاصـیتی، سخاوتی، علم، ادبیات و اینجه صنعته بـاغلیلیغی، اراده‌لیگـی، عزمکـارلیغی و شخـصیت بوتونلوگو ایله سئچیلردیلر.

یوخاریدا سایدیغیمیز بوتون کیفیتلر، اسـتعدادلار، قـابلیتلر، خـصلتلر و اوسـتونلوکلرین هامیسی حرمتلی اوستاد معلمی‌میز جناب پروفسور دوکتور حسین محمدزاده‌ی صـدیقین ده شخصیتینده پارلاق تجسسم و تظاهرونو تاپمیشدیر.

اوسـتادیمیزدا، آذربایجـان خلقینـین قـدیم کیـشی‌لرینـه مخـصوص بیـر اوره‌ک گئنیش‌لیگی، مردلیک، غرور، دوغمالیق، اخلاقی شفافلیق، یوکسک داورانـیش و اُنـسیت مدنیّتی واردیر. اونو تانییان هر بیر آدام اعتراف ائدیر کی، او، انسالارلا مناسبتینده، عموماً گونده‌لیک حیات طرزینده کلاسیک شـرق عـادت، سـنت و نزاکـت قایـدالارینی غـرب مدنیّتی ایله عـضوی و طبیعـی شـکیلده بیرلـشدیرن اینتلیجنـت عـالِم، معلـم و مـدنی شخصیتدیر. او سوزون دوزونو دئیندی، آجی اولسادا حقیقتی دئییندیر. چوره‌ک کسدیگی، اونا حرمت ائتدیگی انسانلاری عُمرونون آخیرینا قدر اونوتمور. اونـلاری مدافعـه ائـدیر. عقیده‌سینده محکمدیر. ثابت شخصیته و اخلاقیاتا مالکدیر.

خلقین «ائل‌چیسی» اۏلماغا، اۏنون نماینده‌لیگینـه معنـوی حقّـی و مـدنی صـلاحیتی واردیر. بؤیۆک مدنی شخصیتلریمزدن حیاتدا ساده و خوش رفتار اۏلمـاغې اۏیـره‌نمـیش، طبیعته انسانلارا و ساده‌لیگه وورغوندور.

اۏ توپراق کیم عطیرلی ـ برکتلی، داغ کیمی وقارلې و یۆکسک، چای کیمـی آخـان ـ چاغلایان، دنیز کیمی جوشوب ـ داشان، تایسیز، برابرسیز، تکرار اۏلونمـاز، سـؤزۆ بۆتـۆن کامل عقیده‌لی بیر انساندیر. یانار داغلار کیمی ظاهراً سـاکت داخـلاً تلاطملـو، زمـان ـ زمان اۏد پۆسکۆرن آتشفشان کیمی‌دیر.

گۆجلۆ جاذبه‌سی، انسان‌جاسینا مناسبتی، انسانلارا علاقه‌سی و یۆکسک مـدنیتی ایلـه آدامې ایلک باخیشدا اۏزۆنه جلب ائدیر. کیمسه‌سیزلر و احتیاجې اۏلانلارین الیندن توتور، اۏنلارا مادی یاردیم ائدیر، کؤمکلیک گؤستریر. قوجالیب، خسته‌له‌نن عالِم و ادیبلری یاد، حمایت و زیارت و ملاقات ائدیب، اۏنلارا معناً و روحاً آرخـا ـ دایـاق اۏلـوب، توختـاخلیق وئریب، ساغالمالارې اۆچۆن خِیر دوعا ائدیب، گلیملـی ـ گئـدیملی سـۏن اوجـو اۏلۆملـۆ دُنیانین سیرلریندن دانیشمیشدیر.

صدیق لنگرلی قوْل ـ بوداقلې آدامدیر. آرخاسینجا گئـده‌نلـر، اۏنـا گـؤوه‌ننلـر، اۏنـدان اومانلار و الهام آلانلار چوخدور. اما (چوخ تأسفلو، تعجبلو و تأثّرلو اما) بۆتـۆن امّـالاردان اساسلې و مهم اما، آجیلې ـ آغریلې امـا، عـذاب ـ اذیـت تـؤره‌دن امـا، بـاش گیجلـدن، سرسام گتیرن اما، کؤهنه، تاریخی، کؤکلۆ، ظـاهراً علاجـې غئیـر ممکـن خـسته‌لیگـین انعکاسې اۏلان اما، فلسفی حزن و تاریخی تأسف دۏغوران اما، امـالارین اماسـې بـودور: اۏنون حقّینده یازان آزدیر.

حسین معلّمله آزاجیق رابطه‌ده اۏلاندان سـۏنرا اۏنـدان آیریلمـاق اۏلمـور. چـۆنکی اۏ طبیعت و انسان عاشقی کیمی، طبیعته و حیاتا مخـصوص اۏلان گـؤزه‌للیکلـری سـانکی جانلې بیـر منظـره(پانورامـا) حالینـدا اۏزۆنـده گزدیریـر. طبیعتـاً شـوخ و ظرافتجیلـدیر.

www.duzgun.ir

اما«اصول» آرایا گلنده پرینسیپیاللیق(اصولیت)، کـسکینلیک و عنادکارلیغینـدان ال چکـن ده‌گیلدیر.

اونون گه‌وه‌زه‌لیک، بوش بوغازلیق، باشـی بوشـلوق، یئـل بئیینلیـک‌دن و «صـحبت علی» اولماقدان زهله‌سی گئدیر. او واختینی بوش گئچیرمه‌گـی سـئومز، واختـا قناعـت، واختدان ثمره‌لی استفاده ائتمکله کیفیتلی ایش گؤرمگی طلب ائده‌ر. عالِملیک صلاحیتی، توکنمز امک قوّه‌سـی، فیزیکـی (بـدنی) انرژیـسی، تفکّرونـون دریـن‌لیگـی، ان مرکـب مسئله‌لری ساده شکیلده تفسیر و تشریح ائده بیلمـک قـابلیّتی، بوتـون علمـی ادراکـی، ذهنی ـ معنوی کیفتیلری، اونون صلاحیتلی بیر عالِم کیمی تانینماسینا، عالِملیک نفوذونا گوجلو تکان وئرمیش اولور.

اوستادلارینا حرمتله یاناشماق، اونلاری مهربانلیقلا، صمیمی قلـب ایلـه قارشـیلاماق، اونلارین قارشیسیندا اوغول، شاگرد و طلبه کیمی داورانـیش مـدنیتی گؤسـترمک، اوزاق مسافه‌لردن گلمیش دانشگاه پروفسورلارینی گونلرله، هفته‌لرله اوز شخصی منزیلینده تام قوناق‌پرورلیک و تواضع‌کارلیقلا عزیزله‌ییب قوناق ساخلاماق، قوناقلارا تام اینجـه‌لیکلـه، ادبله ـ ارکانلا، محبتله، نزاکت، دوستلوق و انسان سئورلیک احـوال روحیـه‌سـیله مـدنی مناسبت بسله‌مک، انسانلیق بورجونو ادا ائیله‌مک، حرمتلـی عـالِمین و گـؤرکملی مـدنی خادمین، ان قاباریق اخلاقی خصوصیتلریندن، انـسانی کیفیتلرینـدن و انـسان سـئورلیک صفتلریندن‌دیر.

تانینمیش تدقیقاتچی ادیـب، علمـی ـ ادبـی ایـشلرین باجـاریقلی تـشکیلاتچی‌سـی، دیلچی عالِمین ان مهم علمی ـ تـدقیقی قاینـاقلار و منبعلرینـدن بیـری «مطالعـه» دن عبارتدیر، یئری گلمیشکن قید ائتمک لازیمدیر کی بیزیم ان چوخ مطالیعه ائده‌ن، کتاب اوخویان، کتابی سئوه‌ن، علم، ادبیات، اینجه‌صنعت، دیلچیلیک و سایرله باغلی نظریه‌لرله و نظری فعالیتلرله و ادراکی مشغله‌لرله هامی‌دان آرتیق‌راق مشغول اولان مستثنا عـالِم ـ

ادیبلریمیزدن‌دیر. اؤخودوقلارېندان یارادېجې شکیلده بهره‌لنن، اؤیره‌ندیکلرینی علمی یارادېجې‌لېق و یازېچېلغې ایله علاقه‌لندیرن و اؤخوجوسونا بوللو مقداردا معلومات وئرمکله اؤنون عمومی بیلیک سویه‌سی‌نین یۆکسلمه‌سینه یاردېم ائدیر. او بو یۏلدا اؤز بیلیک و تجربه‌سینی اسیرگه‌میر. بونونلادا گنئیش اؤخوجو کوتله‌سی‌نین درین رغبتینی قازانمېشدېر. علم و صنعتین اساسلارېنا دریندن یئیه‌لنمه‌سی اؤنا ادبیات و صنعتین مختلف ساحه‌لرینده اوغورلو فعالیت گؤسترمه‌سینه امکان یاراتمېشدېر.

ملّی غیرتلی، تعصب‌کش، و اؤز کؤکۆنه باغلې حسین معلم، علمده و حیاتدا جسارتلی سؤزۆ، عالِمانه مصلحتلری و متینلیکله دۏلو حرکتلری ایله تانېنان اصل وطنداش‌دېر. اؤنون کئچدیگی مرکب، ضدیتلی، چتین و معنالې حیات یۏلو هر کسه نمونه اۏلان بیر عُمر یۏلودور.

بو سطرلری یازارکن، اؤنودولماز معلّمی‌مین گۆلر اۆزۆنۆ، سحرلی بیر آی اېشېغې کیمی سایرېشان آغ گۆمۆشۆ ساچلارېنې، گئنیش، اېشېقلې آلنېنې، آستاجا ـ اوستاجا یئریشینی و اؤنون اۆزۆنۆ اؤرتمۆش آغ ـ آپپاق ساققالېنې تجسم ائدیرم. اؤز رفتارې، گئییمی، دانېشېق طرزی، جدّی مناسبتی، علمی فعالیتی، ادبی ـ بدیعی تدقیقاتې، عمومی فداکارلېغې، دئییشمز علمی موقعی ایله «پروفسور» شخصیتی یاراتمېشدېر.

۲. صدیق شناسلیغی‌نین اساس قایناغی

سؤن ایللر دقتلری اطرافلی و ان چوْخ جلب ائده‌ن عـالِملردن بیـری دوکتـور حـسین محمدزاده‌ی صدیق‌دیر. ادبیات، مدنیت، دیل و ادبی ـ مدنی ارثیمیزین بیر سیرا ان مهم علمی ـ نظری موفقیتلری اوْنون آدی ایله باغلی اوْلـدوغو حالـدا، هلـه‌ده یـارادیجیلیغی، علمی ـ ادبـی فعـالیتی و اثرلـری‌نـین آراشدیریلماسـی لازیمـی قـدر علمـی تحلیلینـی تاپمامیشدیر. مینلرله صحفه کتاب یازدیغی حالدا، اوْنون باره‌سـینده چـوْخ آز یـازیلمیش، اثرلری احاطه‌لی شکیلده تدقیق ائدیلمه‌میشدیر. دؤشۆنۆرم کـی اوْنـون حقّینـده چـوْخ آز ایش گؤرمۆشـۆک. حیـات و فعـالیتینی گئنـیش تـدقیق ائتمـه‌میـشیک. بونـونلا بئلـه، یوردوموزون مدنیت، تاریخ، ادبیات و دیلی‌نین عاشیقلاری و صـدیقین علمـی ـ ادبـی ـ تـدقیقی ارثینـه بؤیـۆک مـاراق گؤسـتره‌نلـردن بعـضی‌سـی «صـدیق» حقّینـده خبـردا مونوقرافییالار (ترجمه‌ی حال) لا، ادبـی ـ علمـی یـازیلارلا، مقالـه‌لـرلـه اؤز اوسـتادینا حرمتلرینی تجسسم ائدیبلر. لاکن «صدیق شناسلیق» ساحه‌سینده گؤرۆلمۆش و گؤرۆلن ایشلر زمان کئچدیکجه اوستادی سئوه‌نلرین و آذربایجان عاشیقلاری‌نین آرتان طلبلرینی تأمین ائده بیلمز. چۆنکی «صدیق شیناسلیغی» هم کمیت و هم کیفیتجه داها یۆکـسک پلّه‌یه قالدیرماق احتیاجی دویولماقدادیر.

بۆتـۆن بـو اثرلـر اؤز دُورۆ اۆچـۆن نـه قـده‌ر موفقیـت‌لـی و مهـم اوْلـسادا، بـونلارلا کیفایتلنمک اوْلماز. «صدیق شناسلیق» قارشیسیندا دوران مهـم ایـشلر و طلبلـر هلـه‌ده تدقیقاتچیلاری گؤزله‌ییر. ایندی داها جدّی و معاصر شخـصیت شناسـلیق علمـی‌نـین نظری ـ عملی سویه‌سینه اویغون اوْلاراق اثرلر یاراتماق واختی چاتمیشدیر.

«صدیق شناسلیق» چوْخ جهتلی تدقیقی ـ علمی و نظری ـ عملی خـصوصیتلی بیـر علم اوْلاراق سندشناسلیقدان چیخیب، علمـی ـ نظـری شـعبه‌یـه اساسـلانان بیـر علـم ساحه‌سینه چئویریلمه‌لیدیر.

معلوم اوْلان نه آز نه چوْخ دوْز ۱۰- ایل اول اوْنون یارادیجی‌لیغی‌نین اؤیره‌نیلمه‌سـینه تشبّث ائدیلیب، بو تاریخدن سـوْنرا، معـین تـدبیرلر گؤرۆلمـه‌یـه باشـلانیلمیش، صـدیق یارادیجیلیغینا، ماراق خیلـی آرتمـیش، تدقیقینـه گۆجلـۆ مئیـل گؤستریلمیـشدیر. اوْنـون حقّینده آذربایجانجا و فارسجا نئچه ـ نئچه کتاب یازیلمیشدیر.

«صدیق شناسلیق» ساحه‌سینده بیر سیرا مقاله و کتابلارین چاپ اوْلماسی، «صـدیق» تدقیقاتینا مکتوب مناسبت، شاگردلری‌نین درین حرمت و احترامی‌نـین علامتـی اوْلاراق، بو یـازیلار و صـدیق سـئوه‌نلـرین ترتیـب ائتـدیکلری آغیرلامـا مجلیـسلری، عزیزلمـه ییغینجاقلاری و مدنی تدبیرلر ثمره‌لی تأثر گؤسترمکده‌دیر.

«صدیق» باره‌سینده قلم ویرانلار و «صدیق شناسلیق علمی»نین زنگین‌لـشمه‌سـینده چالیشانلار (بهروز ایمانی، ائلـدار محمـدزاده، دکترمرتـضی مجـدفر، امیـد نیـایش، امیـر چهره‌گشا، رضا همراز، مهندس محمد صادق نائبی، صدیار وظیفـه (ائـل اوْغلـو)، حـسن ریاضی (ایلدیریم)، سیداحسان شکرخدایی، خانم مهندس لـیلا حیـدری، حامـد ایمـان و محمد داوریار) آراسیندا، هامی‌دان چوْخ فعالیت گؤستره‌ن، صـدیق اثرلرینـی آراشـدیریب تدقیق ائده‌نلـرین باشـلیجالاریندان بیـری جنـاب «مهنـدس محمدرضـا کریمـی»دیـر. صحبت«ائلیمیزین آجیبان یاراسی» آدلی کتابدان گئدیر.[1] ایکـی نوبتـده (۱۳۷۷-۱۳۸۱) چاپدان چیخمیش، «صدیق شناسلیق» دا اوْلدوقجا اهمیتلی، داها مهم و یئنی بیر آددیـم اوْلان بو کتاب، بیر نئچـه اثـرین مئیـدانا گلمـه‌سـینه یـوْل آچمـیش. منـی ده یازماغـا

---

[1] محمدرضا کریمی. ائلیمیزین آجیان یاراسی، تهران، ۱۳۷۷.

هوسلندیرن اساس حرکت وئریجی عامل و باشلېجا محرّک بو کتابدېر. «صدیق» حقّینده مقاله‌لریمه عائد قیمتلی معلوماتېن چؤخونو اؤنون کتابېندان آلمېشام. بو هر شئیدن اوّل کتابېن آذربایجانجا یازېلماسېندان و بو سطیرلری قلمه آلانېن آذربایجان دیلینده یازماغا جان آتماغېندان ایره‌لی گلیر.

عالِمین یارادېجېلېغې‌نېن تدقیقی باخېمېندان ایلک اساسلې علمی منبع کیمی دقتی جلب ائدیب اؤزۆنه پرچیمله‌ین بو کتابدا، اوستادېن ادبی ـ بدیعی یارادېجېلېغې و علمی ـ مدنی فعالیتی، شخصی حیاتې و اجتماعی خدمتی وحدتده آلېنېب تحلیل ائدیلیر. اجتماعی منشأیی، شخصیتی و اثرلری بۆتۆنلۆک ده (کومپلکس صورتده) تحلیله جلب ائدیلیب، اؤخوجونون دقتی عالِمین علمی فعالیتلرینه، دُنیا گؤرۆشۆنه، حیاتې مقصدلرینه، یاشایېش تاریخینه، تحصیلاتېنا، معلملرینه، مبارزه‌لرینه و علمی ـ ادبی ماراقلارېنا یۆنلدیلمیشدیر. بیر علم کیمی فؤرمالاشماقدا اؤلان «صدیق شناسلېق» دا تمل رؤل اؤینایان، اؤنون نظری اساسلارېنې، تئوریک اؤزۆل‌لرینی، فؤندامنتال (اساسی) اؤزه‌کلرینی و عملی شیوه‌لرینی تشریح ائدن علمی ـ ادبی یازېلارا منبع اؤلان «صدیق شناسلېق علمی» اۆچۆن قایناق اهمیتلی مأخذ و عمومی معلومات کتابې سایېلان، صدیقین حیات و یارادېجېلېق ارثی‌نین تدقیقی، اؤیره‌نیلمه‌سی و نشری تاریخی اۆچۆن علمی اثر حساب اؤلونان، ایستر یازېچېلار ایسترسه ده تدقیقاتچېلار اۆچۆن تدقیقات منبعی، دائمی اؤیره‌نیش قایناغې اؤلان «ائلیمیزین آجېیان یاراسې» اساسلارې، ترتیباتې، تعییناتې، معلوماتې، تصنیفاتې، انفورماسیاسې، علمی ـ تدقیقی تقدیماتې ایله آدامې واله ائدیر.

حرمتلی مؤلف، صدیق شیناسلېغېن مهم نظری مسئله‌لری و اساسلارېنې ایشله‌ییب حاضرلامېش، یازېچې و اؤخوجو کۆتله‌لری اۆچۆن علمی ـ نظری حاضرلېق وئرمیش، عملی فعالیتی‌نین نظری بنووره‌لرینی ·اېشېقلاندېرمېش، صدیق یارادېجېلېغېنې دُورله، منسوب اؤلدوغو اجتماعی ـ ادبی جریان ایله علاقه ده نظردن کئچیرمیش، بؤیۆک

شخصیتین حقیقی ـ ملّی، علمی ـ مدنی منسوبیت و موقعیتینی دقیق تعیین ائتدیکدن سونرا، کیفایت قدر مثاللار وئرمیشدیر کی اوْنلارین دا ده‌گه‌رینی دقیق معین‌لشدیرمیشدیر.

اجتماعی ـ ادبی مضمونو، علمی اهمیتی، نظری سویه‌سی، علمی ده‌گه‌ری، ایشلنمه اوسلوبونون اؤزؤنه مخصوصلوغو، اوستادین حیات یوْلو و یارادیجیلیغینا عمومی باخیشی نظریندن، «صدیق» ارثی‌نین اطرافلی اؤیره‌نیلمه‌سی، قیمتلندیریلمه‌سی و خلقه چاتدیریلماسی، اثرلرینه قیسساجا نظر سالینماسی، اوْنلارین خلاصه‌سی‌نین وئریلمه‌سی جهتیندن، ایشین اساسی، احاطه‌لیلیگی، بیلیکلرین سیخلیغی، یارادیجیلیغی‌نین بؤتؤن تفرّعاتینا توْخوندوغونا گؤره، معلوماتی و ایضاحلی گؤستریجی‌لری، «صدیق» حیاتی‌نین طلبه‌لیک، معلملیک، عالِم‌لیک، تدقیقاتچیلیق، و یازیچیلیق صحیفه‌لرینی، یعنی بؤتؤن شعورلو حیاتینی تحلیل باخیمیندان مستثنا منبع اوْلان «ائلیمیزین آجیبان یاراسی» کتابی اوستاد دکتر حسین محمدزاده صدیق حقّینده کلّی مقداردا معلومات ایله دوْلودور. جناب محمدرضا کریمی‌نین طرفیندن «صدیق شناسلیق» ساحه‌سینده بؤیؤک تدقیقی ده‌گه‌ره مالک یگانه ترجمه‌ی حال تدقیقات اثری‌نین یازیلماسی و تحقیقی آراشدیرما «سند» وجودا گتیرمه‌سی آدلی ـ سانلی، شانلی شهرتلی عالِم ـ معلیم امه‌گینه حرمت حسّیندن ایره‌لی گلمیشدیر.

بؤتؤن سوْنراکی تدقیقات اؤچؤن انفورماتیک روْلونو ایفا ائده‌ن، صدیق شیناسلیغی جهتدن زنگین‌لشدیره‌ن، صدیقین شخصیتی و اثرلری ایله علاقه‌لنن‌لره سوْن درجه قیمت‌لی تحفه اوْلان، اوْنا ماراق و رغبتیمیزی آرتیران «ائلیمیزین آجیبان یاراسی» صدیق شناسلیق حرکتلرینه تکان وئرمیش و ادبی ـ مدنی قوّه‌لرین «صدیق» اطرافیندا توْپلانماسینا سبب اوْلموشدور.

www.duzgun.ir

صدیق شناسلیغین مهم موفقیتلریندن، نظری نائلیتلریندن، علمی ـ عملی آددیملاریندان، صدیقی تدقیقین مکمل نمونه‌لریندن اوْلان «صدیق» ارثی‌نین ادبی ـ بدیعی و ملّی ـ مدنی معناسی‌نین اهمیتی‌نین ادراکی باخیمیندان، داها دریندن ایضاح ائتمک ضرورتی نظریندن، آذربایجان دیلینده ایلکینجی و قیمتلی، میثیل‌سیز و هله‌لیک سوْنونجو اثر «ائلیمیزین آجیان یاراسی» آدلی کتاب‌دان عبارتدیر.

صدیق شخصیتی‌نین ملّی ـ مدنی ماهیتی‌نین حقیقی ده‌گه‌ری‌نین، یارادیجی‌لیق خصوصیتی‌نین، اجتماعی قیمتی‌نین اساسلارینی هر طرفلی تحلیل ائده‌ن جناب کریمی، صدیق شناسلیغین اساس نظریه‌لرینی ییغجام شکلیده ایضاح ائتدمیشدیر. کیچیک بیر کتابدا، آنجاق دئییلمه‌سی واجیب اوْلان، لاکن دئییلمه‌ین سؤزلرین، فکرلرین چوْخونو افاده ائتمیشدیر. بو کتاب صدیقی هر طرفلی بیلمک اؤزه‌رینده قورولموش، «صدیق شناسلیق» یعنی «صدیق» حقّینده علمی؛ نظری جهتدن اساسلاندیریلمیش یگانه نظریه‌لر ایره‌لی سوْرولموش، ها بئله بیر سیرا اوْنون علیهینه اوْلان نظریه‌لر تنقید ائدیلمیشدیر.

صدیقه علمی باخیشلارین تکاملو اوْلاراق، بو کتاب صدیق شیناسلیغین نظری، علمی ــ ادبی اساسیدیر. اوْنون آیریلماز حصه‌سیدیر. جناب کریمی، صدیق شناسلیق فلسفه‌سینی ایشله‌ییب حاضرلامیش، اوْنون نظری منبعلرینی گؤسترمیش، دریندن تحلیل ائدمیشدیر.

۳. ادبی تدقیقاتدا درینلیک و چوْخ جهتلی علمی آراشدیرمالار

بؤیۆک سؤز اوستالاری، ادیب، شاعر و صـنعتکارلارین یـارادیجیلیغی تکجـه خلقـین شعوروندا و تاریخینده حیاتینی دوام ائتدیرمیر. عینی زاماندا علمی ـ اجتمـاعی فکـرده ده یاشاییر. اوْنلارین ارثی دُوردن ـ دُوره، مرحله‌دن مرحله‌یـه علمـی تـدقیقاتین موضـوعونا چئوریلیر، یئنی گؤزله اوْخونور و دوروْن اجتماعی معنوی مسئله‌لری موقعیندن اؤیره‌نیلیر. کلاسیک ادبی ـ مدنی ارث هئچ وقت توْکنن ده‌گیل. هر سوْنراکی نـسل بـو معنـوی ـ بدیعی ثروتده دؤشۆندۆرۆجۆ فکرلر تاپیر.

کلاسیک ادبی ـ مدنی ارثین توْپلانیلماسی، سیستم‌لشدیریلمه‌سـی، علمـی نـشری و اؤیره‌نیلمه‌سی، ان واجیب وظیفه‌لردندیر. صدیقین بو ساحه‌ده گؤردۆگۆ ایش، تـوْپلادیغی تجربه، اوْ درجه چوْخ جهتلی، مرکب و زنگین‌دیر کی معاصر ادبیات شناسلیق قارشیسیندا اوْنون کئچدیگی تکامل یوْلونو خصوصی اؤیره‌نمک وظیفه‌سی دایانماقدادیر. بو ضـرورت البته کلاسیک ارثین داها دریندن، داهـا یوْکـسک علمـی ـ تنقیـدی سـویه‌ده تدقیقینـه احتیاج‌دان ایره‌لی گلیر.

ادبیات، بحث ائتدیگی دُوروْن اجتماعی حیاتی‌نین مهم حادثه و مِیللرینی، اجتمـاعی و معنوی ـ اخلاقی مسئله‌لرینی انعکاس ائتدیردیگی اۆچۆن؛ فلسفه، تاریخ، تربیـت و سـایر علم ساحه‌لری ده اوْنو، اؤز موضوعلاری داخلینده تدقیق ائدیرلر. بونونلادا ادبیـات یـالنیز گؤزه‌للیک ثروتی کیمی ده‌گیل، همده سیاسی ـ اقتصادی فکر خزینه‌سـی اوْلان زنگـین ثروت کیمـی قیمتلنـدیریلیر. بئلـه‌لیکلـه کلاسـیک صـنعتکارلارین یارادیجیلیغینـا کلّـی یاناشماق تدقیقاتین اساس مزیتلریندندیر.

www.duzgun.ir

صدیقین ادبی تدقیقاتی‌نین اساس خصوصیتلری:

۱ـ کلاسیک ادبی ارثه قیمتلی بدیعی ثروت کیمی قـایغی‌کـش و طلبکـار مناسـبت، ادبیات و اینجه صنعت اثرلری‌نین ملّی ثروت کیمی درکی، ادبـی ـ بـدیعی حادثـه‌لـرین قیمتلندیریلمه‌سینده ملّی معیارلارا جدّی عمل اۏلونماسی ضرورتی صدیق تـدقیقاتی‌نـین مهم علامتلریندندیر.

«صدیق»؛ قیمتلی، مثل‌سیز بدیعی ده‌گه‌رلی ادبی ارثیمیزین ملّتیمیز اۆچـۆن معنـوی منبع، مدنی ثروت اۏلاراق قورونماسـی و نـشری‌نـین ان واجـب ایـش اۏلـدوغونو داهـا دریندن درک ائده‌ن، اۏنون اهمیتینی هامیـدان چـۏخ و هـر طرفلـی ایـضاح ائتمـه‌گـین ضروریلیگینی قید ائده‌ن عالِم ـ ادیبلریمیزدن‌دیر. بئله‌لیکله اۏ فعالیتلرینی ملّی کلاسـیک ادبی ارث اطرافیندا سۏن درجه تمرکزلشدیرمیشدیر.

۲ـ کلاسیک ادبی ارثین زنگین‌لیکلرینی، ادبی ـ بدیعی ده‌گه‌رلرینی، تاریخی ـ مدنی اهمیتینی دیل‌شناسلیق تحلیللرله، ادبی ملاحظه‌لرله بدیعی اوسـلوبدا یازیـا آلمـاق، هـم معلوماتین و همده ماراقلی موضوعلارین اورژینال تقدیماتی.

۳ـ کلاسیکلرین یارادیجیلیغی‌نین مونوقرافیک اؤیره‌نیلمه‌سی.

۴ـ اۏنلارین اثرلری‌نین علمی تنقیدی نشری.

۵ ـ کلاسـیکلریمیزین دُنیـا ادبیـاتی ایلـه علاقـه‌سـی، اۏنلارین باشـقا خلقلـرین مطبوعاتیندا اؤیره‌نیلمه‌سی، خارجی اؤلکه‌لرده تدقیقی و نشری‌نین تاریخی.

۶ ـ ادبی ـ تنقیدی ملاحظه‌لرین ادبی اساسلاندیریلماسی و علمی و منطقی ثبـوتلار و دلیللرله تجهیز ائدیلمه‌سی، دقتی ادبی ـ بدیعی یارادیجیلیغین چتین‌لیکلرینه و تحلیـل اۏلونان اثرین قوتلی ـ کیفیتلی، ضعیف و قصورلو طرفلرینه جلب ائتمه‌سی، کلاسـیکلرین شعرلرینده‌کی دۏلاشیق و مرکب مضمونو آچماق، درین معنالار، فلسفی فکرلـر و اینجـه حکمتلری تفسیر.

۷ ـ تدقیق ائتدیگی موضوعلار بارەده فکر سؤیلەمیش عالِملره استناد ائتمک، علمی ـ منطقی دلیللرله اوْنلارىن موقعلرینی تنقیده توتماق و مباحثەلره آیدىنلىق گتیرمک اۆچۆن اساس وئرمک، زنگین دلیللر اساسىندا اؤز فکرینی تصدیقلمک.

۸ ـ عمومیتله هر اثرینه، هر جۆملەسینه هر کلمەسینه انتظاملی، جدّی، وجدانلا، و تجربی یاناشان تدقیقاتچی مؤلفدیر. اوْنون یارادىجىلىغىندان گؤتۆرۆلمۆش هر هانسی صحیفەدن بیر سؤز چىخارسان، ناقصلیک یارانار، هارمونییا و طبیعیلیک پوزولار. اثرلرینده آرتىق سؤز اوْلماز. دۆشۆنجەلرینی اثرلرینه یۆکلمز، مقصدی چوْخ آیدىن و بیر معنالی اوْلار، حقیقته خدمت ائدەر.

۹ ـ آراشدىردىغی موضوعلارىن مختلفلیگی، گئنیشلیگی، تدقیقاتچی‌نىن حدودسوز ماراغی، ادبی مانورلاری، یوْرولمازلىق و عنادکارلىقلا یوْغرولموش ایش اصولو، تدقیق اوسلوبو، مخصوص دۆشۆنجه طرزی و نهایت ادبی ـ علمی عمومیلشدیرمەلری‌نین ایناندىرىجىلىغی و علمی‌لیگی ادبیات و دیلچیلیک عالمینده چوْخلو اوْغورلارلا نتیجەلنمیش.

۱۰ ـ ملّی ـ مدنی، ادبی ـ بدیعی، علمی اجتماعی حادثەلری بۆتۆن مرّکبلیگی ایله درک و شرح ائتمک استعدادی، یۆکسک یازی و مکمل افاده مدنیّتی ایله اوْنون ادبیات شناسلىق و عالِم اوسلوبونو معین ائدەن مهم خصوصیتلردیر کی، مؤلفین دئمک اوْلار کی هر اثرینده علمی ـ تنقیدی مقالەلرینده‌ده اؤزۆنۆ گؤستریر.

۱۱ ـ قلمه آلدىغی مطلبلرده ملّی غرور حسی، یورد سئوگیسی، ادبی ـ مدنی ارثه سوْن‌سوز محبت، مسئولیت، علمی ـ ادبی حساسلىق و مناسبت قابارىق شکیلده اؤزۆنۆ بروز ائتدیریر. اثرلری درینلیگی، علمی‌لیگی، ملّی‌لیگی و تاریخی‌لیگی اعتباریله، یئنی‌لیگی، یۆکسک نظری سَویەسی و ادبی طراوتی ایلن اوْخوجولاری اؤزۆنه جلب ائدیر.

www.duzgun.ir

۱۲ ـ عمومیتله دیلیمیز، ادبیاتیٖمیٖز، تاریخ و مدنیتیمیزله باغلیٖ اوْنون اثرلرینده، اوْخوجونو حیرتلندیرن کفایت قدر معلومات، قایناق، علمی ـ ادبی مطلب وار. مطالعه‌چی ایسته‌دیگی ادبی ـ عمومی معلوماتی، لازم اوْلان منبعلری، اوْنون نه اینکی بۆتۆن یارادیٖجیٖلیٖغیٖندان، حتی بیر اثریندن آلیٖب اؤیره‌نه بیلر.

۱۳ ـ اوْ هئچ وقت سندلر و قیدلری ساده‌جه قلمه آلان، کتابدان گلن معلوماتیٖ، باشقالاریٖن یازیٖلاریٖنیٖ عیناً تکرار ائده‌ن، اثر و مؤلف باره‌ده قوروجا معلومات وئره‌ن بیر تدقیقاتچیٖ اوْلمامیٖش‌دیٖر، تحلیل ائتدیگی اثرین موضوعسو ایله علاقه‌دار مهم اجتماعی، سیاسی، مدنی و اخلاقی مسئله‌لر قالدیٖرمیٖش، یئنی ـ یئنی تکلیفلر ایره‌لی سۆرمۆش، اوْخوجویا دۆشۆنمک اۆچۆن علاوه فکری مطلب وئرمیش، اوْنون قارشیٖسیٖندا یارادیٖجیٖلیٖق وظیفه‌لری قویموشدور. سایسیز ـ حسابسیٖز سپه‌لنمیش معلوماتیٖ و داغیٖنیٖق مطلبلری توْپلاییٖب هامیٖ‌نیٖن استفاده ائده بیله‌جه‌گی وضعیته گتریب، اؤز کشفلری، ادبی علمی نائلیتلری ایله منسوب اوْلدوغو خلقیٖ دُنیایا تانیٖددیٖریٖب.

۱۴ ـ دیلیمیزین ان قدیم تاریخینه واقعی و علمی ـ تاریخی قیمت وئره‌ن، ادبی دیلیمیزین اوسلوبلاریٖ‌نیٖن تکامل مرحله‌لری حدودلاریٖنیٖ معین‌لشدیرن، آذربایجان دیلی‌نین تۆرک کؤکلۆ دیل اوْلماسیٖنیٖ بیر داها تصدیقله‌ین، اوْنون اساس تکامل یوْللاریٖنیٖ و مرحله‌لرینی، مُدرکلیکله، علمی ـ نظری اساسلارلا ایزله‌یره‌ک سوْن سوز دئیین علمی مناسبت بسله‌ین و پئشه‌کارجاسیٖنا تدقیقی ایله مشغول اوْلان ادیب ـ عالِملردن بیری‌دیر.

۱۵ ـ مرکب دیل تاریخی‌نین مسأله‌لری‌نین حلّی اۆچۆن گاه مختلف دُورلرده یارانمیٖش ادبی اثرلرین دیلینی آراشدیٖریٖر، گاهدا چوْخ مهم نتیجه‌لر الده ائتمک اۆچۆن کؤک بیلیم تدقیقات آپاریٖر. بعضاً ده سس بیلیم و دیل بیلگیسی تاریخی‌نین اؤیره‌نیلمه‌سی ایشینی دوام ائتدیریر.

۱۶ ـ اثرلری‌نین هئچ بیرینده بیر ـ بیرینی تکرار ائـده‌ن، بیـر ـ بیرینـه ضـد گئـده‌ن ملاحظه‌لر سؤیله‌مه‌میش، کفایت قدر یئغجام علمی اساسلی فکرلـر ایـره‌لـی سـورور، اؤز حؤکموْنوْ وئره‌رک (دوْشوْنجه‌لرینی افاده ائده‌رکن) آرتیق سؤز ـ سؤال دوغوراجـاق فکـره دئمک اوْلار کی یئر قویمور، اوْلدوقجا دقیق ـ دوْلغون دوْشوْنجه‌لر افاده ائدیر.

۱۷ ـ ادبی تدقیقاتی‌نـین نظـری گئنیـشلیگی، علمـی تحلیلـی درینلیگـی، تـدقیقات ساحه‌لری‌نین وسعتی، مختلف علمی نقطه‌ی نظرلـردن تـدقیق ایـشینه یاناشـماق ایلـن، ادبیات تاریخی ساحه‌سینده فعـالیتی ایلـه، ادبیـات شیناسـلیغی مـضمونجا، مفکـوره‌جـه اهمیتلی درجه‌ده زنگینلشدیرمیش، کلاسیک ادبی ارثین تدقیقی و نشری اوْچوْن، ملّـی ـ مدنی دموکراتیک ایده‌آللارین تکامل و یاییلماسیندا، بوللو عقلی امک، انـرژی، زحمـت و توْکنمز نظری قوه صرف ائتمیشدیر.

۱۸ ـ قدرتلی قلمی، دوْلغون نثر دیلی، معلومات یوْکلوْ یازیلاری، زنگین علمی ـ ادبی گؤروْشلری، فلسفی ملاحظه‌لری، علمی نظریه‌لری، یازی مدنیتی، معنـا دوْلـو افـاده‌لـری ایله نئچه ـ نئچه سؤز و ادبیات عاشیقلارینا یازیچی، صنعتکار و شاعرلرین یارادیجیلیغینا تأثیر گؤسترمیش، اوْندان الهـام آلیـب، یازیـب ـ یاراتماغـا هوسـلنمیش ایـشلرینی دوام ائتدیرنلرین سایی، گوْنوْ گوْندن چوْخالمیش.

۱۹ ـ مونوقرافیا و مقاله‌لری‌نین علمی کیفیتـی، آنلاشـیقلی اوسـلوبو، آیـدین دیلـی، درین تحلیلی و منطقی ایله، اوْزوْندن قابـاقکی تـدقیقات تجربـه‌سـیندن، فایـدالانماقلا، آذربایجان ادبیاتی‌نین کلاسیکلری‌نـین اثرلـری بـاره‌ده فکرلـری، ادبـی تحلیللـری ایلـه اوْخوجولارا نظری حاضرلیق، دقیقلیک و علمی آیدینلیق وئرمیش عموم ادبـی– دیلچـی جریانا تکان وئرمیش مثبت تأثیر گؤسترمیشدیر.

www.duzgun.ir

۲۰ ـ تدقیق ائتدیگی موضوعلار باره ده فکر سؤیله‌میش عالِملره استناد ائدیر، علمی منطقی دلیللرله اوْنلارېن موقع‌لرینی تنقیده توتور و مباحثه‌لره آیدېنلېق گتیرمک اۆچۆن اساس وئریر. زنگین مطلب‌لر اساسېندا اؤز فکرینی تصدیقله‌ییر.

۲۱ ـ دیلچی عالِمده، ادبیات‌شناس دا، فیلسوف دا معین بیر مسئله باره‌سینده اصل حقیقتی اۆزه چېخارتماقدان اؤترۆ مختلف منبعلری آراشدېرېر، سندلر، دلیللر سئچیر، اوْنلارې صاف چۆرۆک ائدیر و نهایت مقایسه‌لر آپارېر، مقایسه یوْلو ایله دئییلن فکر و اوْندان دوْغان نتیجه، داها علمی و ایناندېرېجې اوْلور.

۲۲ ـ دُنیا ادبی تجربه‌سیندن معلوم‌دور کی، بؤیۆک صنعتکارلارېن اکثریتی آز و یا چوْخ درجه‌ده ادبی ـ نظری فکر یارادېجېلېغې ایله ده مشغول اوْلموش، استعدادلارېنې بو جهت ده ده سېنامېشلار. بدیعی سؤز اوستالارې‌نېن ادبی جریانداکی موقعلری‌نین مختلفلیگی ادبی ـ نظری گؤرۆشلری‌نین موضوع دایره‌سی‌نین و تأثیر گۆجۆنۆن ده مختلفلیگینی تعیین ائدیر.

۲۳ ـ بیرده ائله صنعتکارلار وار کی، اوْنلار بدیعی ـ علمی یارادېجېلېقلارېنې، فاصله وئرمه‌دن یاناشې بیر ـ بیرینه قوْوشموش شکیلده دوام ائتدیریر، ادبی ـ نظری یارادېجېلېقلارېنې عمومی فعالیتلری‌نین آیرېلماز، عضوی ساحه‌سینه چئویریرلر. بئله صنعتکارلار چوْخ زمان اؤز ادبی یارادېجېلېقلارې‌نېن زنگین تجربه‌سیندن استفاده ائدیر، تدقیقاتلارېنې شخصی بدیعی یارادېجېلېق زمینینده آپارېرلار کی بو دا اوْنلارېن گؤرۆشلرینه خصوصی بیر تزه ـ ترلیک و یئنی‌لیک علاوه ائدیر.

ایران آذربایجانېندا ادبی ـ تنقیدی و علمی فکرین تکاملۆنده گؤرکملی خدمتلری اوْلان «صدیق»، محض بئله یازېچې، عالِم، ادیب، صنعتکار و سؤز اوستالارېندان‌دېر. صدیقین یازېچې عالِم کیمی ان مهم فرقلندیریجی خصوصیتی اوْندادېر کی، او هر ایکی یارادېجې‌لېق ساحه‌سینی (یعنی ادبی ـ بدیعی و علمی ـ نظری ساحه‌لری) عینی سویه‌ده

و عینی آردېجېللېقلا، عینی وطنداشلېق غرورو و آمالې ایله دوام ائتدیریر. بو ایکی ساحه «صدیق» فعالیتلرینده بیر - بیرینه تأثیر گؤسترەن مستقیل یارادېجېلېق ساحەلری کیمی یاشاییرلار.

۲۴ ـ اؤنون تدقیق ائتدیگی ساحه گئنیش، موضوعلارې مختلفدیر. ادبیاتېن بۆتۆن نوعلری ادیبین تحلیل هدفینه چئویریله بیلیر. بو غِیری محدودلوق موضوعلارېن تاریخینه، دُورونه عائد - ان قدیم دُورلردن، شفاهی خلق ادبیاتی یارادېجېلېغېندان باشلامېش بو گۆنه قدەر، زمان گئنیش‌لیگی، موضوع رنگارنگ‌لیگی ایسه عالِمین ادبی گؤرۆشلری‌نېن معنوی وحدتینه، باخېش ثابیتلیگینه خلل گتیرمیر. عالِمین ادراکېندا هر کلاسیک اؤز دُورۆنۆن یئتیرمەسی، محصولو کیمی تقدیم و معرفی ائدیلیر. بو باخېش هر دُورۆن تاریخی محدودیتینی همین شرایط ده یاشاییب یارادان کلاسیکه نقصان توتماغې رد ائدیر. دئیمی اجتماعی ادبیات شناسلېغېن بیر چۆخ مدعالارېنا واقعی صنعت موقعیندن آتش آچماغا امکان وئریر. اصلینده بو ائله بیر آچاردېر کی اؤنونلا کلاسیکی اؤز محیطی، اجتماعی - فلسفی جریانلار، خلق حیاتې و روحو ایله علاقەلندیریر. عالِمه هر کلاسیکین خلقی‌لیگینی، یئنیلیک‌چیلیگینی معاصرلیگینی آیدېنلاشدېرماغا کؤمک ائدیر. بئله طلبلرله اؤ کلاسیک معنوی ارثه یاناشېر. هر کلاسیکین اؤزۆنه مخصوصلوغونو مئیدانا چېخارېر.

۲۵ ـ اؤز اؤخوجوسونو تۆرک دُنیاسې ادبی فکری‌نین یئنیلیکلری سویەسینده ساخلایا بیلیر، بونونلا ملّی ادبی - نظری فکرین تکاملونه یاردېم ائدیر. ادبی ارثی قیمتلندیرمکده، اؤنون تاریخی معاصر اهمیتینی معین‌لشدیرمکده و صنعته باخېشدا، صدیق، ادبی معیارې، علمی پرینسیپلری اساس توتور.

۲۶ ـ ادبی حادثه و ادبی شخصیته تاریخی یاناشماق، اؤنلارې یاراندېغې دُورۆن اجتماعی - مدنی و ادبی طلبلری چرچیوەسینده آراشدېرماق، دُورۆن عموم ادبی

www.duzgun.ir

شرایطینی اساس گؤتـۆرۆب ادبـی ارثـین مترقـی و مرتجـع دۆشـۆنجه خـصوصیتلرینی آراشدیرماق، هر هانسې مطلبین اؤز دُورۆنده خلق حیـاتې و مقـدراتې ایلـه نـه درجـه‌ده باغلې اؤلماسـې، خلـق حیـاتېنې هانـسې سـویه و چرچیـوه‌ده احاطـه ائتمـه‌سـی، ادبـی شخصیتین بو ساحه‌ده نه درجه فداکارلېق گؤسترمه‌سی، باشقا سؤزله، هـر هانـسې ادبـی مطلبده خلقی‌لیگین هانسې خصوصیتلرله نئجه اؤزه چېخدېغېنې آیدېنلاشـدېرماق، ادبـی مطلبین ملّی ـ بشری سنّتلرله علاقـه‌سـینی تعیـین ائـدیب اونـون یئنـی‌لیگینـی، ادبـی حیاتداکی موقعینی آچماق.

۲۷ ـ ادبی شخصیت نه اؤیره‌نیب؟ یئنی نه گتیریب؟ فایدالې نه قویوب گئـدیب؟ بـو مسئله‌لری حل ائده‌رکن مؤلف ایده‌یالېلېق، فؤرما و مضمون، بدیعی صـنعتکارلېق، حیاتـدا و صنعت ده گؤزه‌للیک کیمی مسئله‌لره داها اطرافلی دقت یئتیریر. بو اوۡچ اساس تـدقیق اصولو ایلن یعنی(ادبی حادثه و شخصیته تاریخی یاناشماسې [ادبـی ـ بـدیعی حادثـه‌نـی تاریخی تحلیله جلب ائتمک]، یازېلارېن خلق حیاتې و زمانه ایله نه درجه‌ده بـاغلېلېغې و ملّی ـ بشری، سنت و قایدا ـ قانونلارلا علاقه‌سی‌نین تعیین ائدیلمه‌سـی) و س. بۆتـۆن بونلار صـدیقه امکـان وئریـر کـی، کلاسـیک ادبـی ارثـین حقیقـی قیمتـین وئرسـین، تحلیللرینده دۆزگۆن نتیجه‌لره گلسین.

۲۸ ـ کلاسیک ارثی، معاصر ادبی جریانی ان دقیق قیمتلندیرن ادبیـات شناسـلاردان بیری کیمی، ان واجب ادبـی ـ مـدنی مـسئله‌لرلـه، منـتظم مـشغول اؤلمـوش، دیـل و ادبیاتېمېزې اگیریلیکلردن، تحریفلردن قوروماغا، محافظه ائتمـه‌گـه خـصوصی فعالیـت و جان‌فشانلېق گؤسترمیش، ضررلی یـاد گـؤرۆش و آنلایېـشلارلا مبـارزه ائتمـیش، ادبـی مسئله‌لری دریندن ایضاح و اونلارېن علمی ـ تنقیدی تحلیلینی وئرمیشدیر.

۲۹ ـ ادبیاتېن مهم مسئله‌لرینی شرح ائده‌ن اؤنلارلا مقاله‌سی، بؤیۆک ادبـی ـ مـدنی شخصیتلره حصر ائدیلمیش تدقیقاتې، علمی ـ ادبی امه‌گی و اجتماعی ـ مـدنی فعـالیتی

آذربایجان ادبیاتېنېڭ شهرتلندیرمیش، اۇنون بین‌الملل سویه‌یه قالخماسېنا و بؤیـۆک دنیـا ادبیاتې ایله بیرلشمه‌سینه کؤمک ائتمیشدیر.

۳۰ ـ آذربایجان کلاسیک ادبیاتې‌نېن اؤیره‌نیلمه‌سی، اۇنون اساسـلې علمـی تـدقیقاتا جلـب ائدیلمـه‌سـینده ادبیـات شیناسـلېغېن نظـری (تئوریـک) و عملـی (پراکتیـک) اساسلارې‌نېن، ادبی ـ بـدیعی تـدقیقاتېن مئتودولوژیـک (روشـمندانه) مـسئله‌لـری‌نـین معین‌لشدیریلره‌ک سیستم‌لـشدیریلمه‌سـینده ادبیـاتچې، دیلچـې، یـازېچې و شـاعرلرین یئتیشدیریلمه‌سینده، روزنامه‌چیلیک و سایر ساحه‌لرده اۇنون اؤزۆنه مخصوص خـدمتلری، شرفلی اۇغورلارې وار.

۳۱ ـ علمـی ـ ادبـی یازېلارېنـدا وطـن و تورپـاق اۇغرونـدا دؤیـۆنن بیـر اۆره‌گـین ایستی‌سی دویولور، حق سسی ائشیدیلیر، تفکّر گۆنشی‌نین ایشېغې گؤرۆنۆر.

۳۲ ـ یوردون تاریخینی، مدنیت و ادبیاتېنې سئومه‌ین یاخـشې ادبیـاتچې اۇلا بیلمـز. «صدیق» اؤز یوردونو سئوه‌ن و درک ائدن ادبیاتچېلاردان‌دېـر. بـو بؤیـۆک وطنداشـلېق محبتی‌نین نتیجه‌سیدیر کی، اۇنون تکباشېنا ادبی فعالیتلری سانکی بیر نـسلین سـسینی، سؤزۆنۆ بیرلشدیریر. بو ادبیاتا بؤیۆک ایده‌آل و مقصدله خدمت ائتمـک ایـسته‌یـن اصـل تدقیقاتچې یۇلودور.

۳۳ ـ درین و دقیق علمی تحلیللری، تنقیدی قیـدلری، نظـری ملاحظـه‌لـری، ادبـی جریانی دقتله ایزلمک، اۇندا باش وئره‌ن یئنیلیکلری تئزلیکله گؤرۆنمه‌گه تـشبّث ائتمـک «صدیق» ادبی ـ بدیعی فعالیتی‌نین تعیین ائدیجی خصوصیتلریندن‌دیـر. اۇ یـارېم عـصر عینی فعاللېقلا، عینی آردېجېللېقلا، عینی مسئولیت و انرژی ایله، علـم، ادبیـات و اینجـه صنعتله مشغول اۇلموش، ادبی تأثیرینی، علمی نفوذونو، تنقیـدی ـ تـدقیقی قـابلیتینی و ملّی ـ مدنی شخصیتینی حس ائتدیرمیشدیر.

www.duzgun.ir

بیر ادبیاتچې کیمی معلوم حقیقتلری، دئییلمیش فکرلری تصدیق و تکرار ائتمک یۏلو ایله گئتمیر. بیر فکر بیر رأی اۏنا نقصانلې، غیری منطقی گۏرسندی‌می، اۏ تئـزلیکلـه اۏز اعتراضېنې بیلدیریر.

۳۴ ـ ادبیاتې علمی ـ تاریخی تدقیق شیوه‌سینه جلـب، آغېـر نظـری فعـالیتلر طلـب ائده‌ن احاطه‌لی و گئنیش برنامه ایله تدقیقات ایشلرینه باشلاماق، تدقیقی ـ ادبی حرکاتـا تکان وئرمک، علمی ـ منطقـی اوسـلوبلارا و محکـم قایـدالارا اساسـلاناراق، یۆکـسک تدقیقاتچېلېق ایشی نمایش ائتدیرمک، مختلف عـصرلرده یـارانمېش ادبـی نمونـه‌لـری تدقیق ائتمکله اۏنلاېن فنی ـ ادبی ده‌گه‌رین دریندن درک ائـدیب قلمـه آلمـاق، دیـل و ادبیاتېن گئنیش امک توتوملو آپارېجې ساحه‌لـری ایلـه مـشغوللوق، علمـین و صـنعتین ماهیتی‌نین عالِم‌جه‌سینه ادراکی، جان جوهرینی عقلی امـه‌گـه (ذهنـی فعالیتـه) صـرف، خلقین اجتماعی ـ مدنی یۏلونو دقیق، منطقی و دۆزگۆن قاوراماق، ها بئله علم و صنعتی یاراتماق سرّلرینه دریندن بلدلیک. ادبی حادثه‌لری دقیق قیمـتلندیرمـه‌گـه میـل، ادبـی فاکتلارې احاطه‌لی و علاقه‌لی اۏیره‌نمه‌یه هوس، بۆتۆن بونلار عالِمین علمی ایـشی‌نـین ساغلام ایده‌یا خطیله ایره‌لی‌لمه‌سیندن خبر وئریر.

۴. ملّی غرور و یورد سئوگیسی

بیر ادبی منتقد اؤز دؤرۆ اۆچۆن ایده‌آل اۆلان شخصیت تیپینه بو طلبلری وئریـردی:« شخصیت آییق، ساغلام، فعالیت گؤسترن، هر شئیه دۆزگۆن قیمت وئرمه‌گی باجاران، آتا ـ بابالاریمیزین یاشادیغی تورپاغی سئوه‌ن آدام اۆلا بیلر.»

او، شخـصیت ده معنـوی، عقلـی و فیزیکـی(جـسمانی) عنـصرلرین وحـدت ده گؤرتۆرۆلمه‌سینی ایره‌لی سۆروردو.

وطن حسی، تورپاق حسی، اوشاقیدان کؤرپه دُنیامیزا داخل اۆلان هیجانلار، عاطفه‌لر، دویغولار دُنیاسی‌نین اعجازکار عالمینه قوُوشدوران بو حس عُمرۆمۆز بۆیو معنویـاتیمیزین یۆل گؤستریجی‌سینه چئوریلیر. بیزی خلق، ملّت آدلی عنوانلا قیریلماز تئللرلـه بـاغلاییر، جانیمیزا، قانیمیزا هوپان، ایلیگیمزه ایشله‌یـن بـو حـس روحومـوزو، درینـدن سارسـیدیر، قانادلاندیریب هر بیریمیـزی عـادی دویغـولاردان، بـسیط حـس‌لـردن اوزاقلاشـدیراراق یۆکسک آماللارا، مقدس مقصدلره، عالی هدفلره سسله‌ییر.

انسانی شخصیت کیمی اوجالدان، یارارلی ائده‌ن، اۆنون جمعیت ده نفوذ و مـوقعیتینی معیّنلشدیرن عامللر ایچه‌ریسنده وطن دویغوسو، ملّی غرور حسی، شبهه‌سـیز داهـا چـوخ تأثیره، ده‌گیشدیریجی و سفر بر ائدیجی قدرته مالک‌دیر.

ملّی غرور حسی‌نین اۆیره‌نیلمه‌سی، اۆنون مختلـف جهتلـری‌نـین تـدقیقی و تبلیغـی، همده چوخ بۆیـۆک عملـی اهمیتـه مالـک‌دیـر، چـۆنکی بـو زمـان اۆزۆنـۆ درک ائتمـه درینله‌شیر، تفکّرون کامل‌لشمه‌سی و جریانلارین ترقیسی داهـا دا سـرعت تـاپیر. غـرور

حسّی‌نین عادی شعور سویه‌سینی آشاراق اجتماعی شعور سویه‌سینده فوْرمالاشماسې ملّت و خلقین واحد بیرلیگی‌نین برقرار ائدیلمه‌سینده میثیل‌سیز اهمیتی واردېر.

محض بو حسّین یۆکسک تجهیز ائدیلمه‌سی تأثیری آلتېندا ملّی سیما و معنویاتا، ملّتین شخصیتینه ملّته عائد اوْلان اۆزۆنه مخصوص کیفیتلر داخیلدیر. بو حسّین یۆکسک ایده‌یالارې، سنت و عادتلری آداملارې روحاً قوّتلی ائدیر. اوْنلارې یۆکسک یارادېجې امگه و خیرخواه نیتلره سوق ائدیر. مختلف حسّلرین توْپلوسوندان محکم عقیده‌یه، گۆنده‌لیک داورانېش قایداسېنا چئویریلن بو حس شخصیتین دُنیا گۆرۆش و داخلی عالمی ایله یاناشې، اجتماعی مناسبتلرین ده تنظیم‌لنمه‌سینده بؤیۆک روْل اوینایېر. بو حسّین قوّتلنمه‌سی و محکم‌لنمه‌سی اۆچۆن مادی و معنوی شرایطین بۆتۆن و هامېسې فعالیت گۆسترمه‌گه باشلایېر. بو حس عادی عاطفه‌لر، جلیز احوال ـ روحیه‌لر قېنېن‌دان سېرېلېب چېخاراق آنایوردا، وطنه، دوْغما دیارا ملّتین آدی ایله باغلې اوْلان نه وارسا هامې‌سېنا شعورلو مناسبتین سیستماتیک افاده‌سینه چئوریلیر.

توْرپاغا محبت، انسانا آنا سودونون جوهری ایله هوپدورولور و بو ایکی وارلېغې (توْرپاغې و انسانی) همیشه جاذبه قوّه‌سی کیمی بیر ـ بیرینه باغلایېر. وطن‌پرورلیک حسی عصرلرله توْپلانمېش بیر قوّه میدانا گتیرمیشدیر. بو حس قهرمان حاضرلامېش و اوْنلارېن قانېنې تؤکدۆرمۆشدۆر.

وطن و یوردا درین سئوگی و حرمت حسّی بیزیم ادبیاتې‌مېزېن نجیب خصوصیتلریندن بیری‌دیر. وطن و خلقه بسله‌نن درین محبت حسّی آذربایجان ادبیاتې‌نېن ان قدیم دُورلردن باشلانېب بو گۆنه قده‌ر دوام ائده‌ن و کامل‌لشن حس‌لردن بیری‌دیر. صدیق ده مدنی شخصیت، وطن‌پرور عالِم و ادیب اوْلاراق خلقینی، وطنینی جانېندان آرتېق سئوه‌ن شاعرلر، ادیبلر و بۆتۆن سؤز اوستالارې کیمی وطن اوْغروندا اهالی‌نین سعادتی اوْغروندا، دائم فعال حیات موقعینده اوْلماقلا یازېب یاراتمېشلار.

صدیق سؤزۆن حقیقی معناسېندا وطن‌پروردیر. ائلینی ـ اۏباسېنې چېلغېن بیر محبتلـه سئویر. وطنه باغلې اۏلماسې ایله فخر ائدیر. نماینده‌سی اۏلدوغو خلقین عصرلردن بـری کؤک سالان معنوی کیفیتلرینی گؤزه‌ل عادت و سنتلرینی دریندن بیلیـر و اۏنـلارا دائـم عمل ائدیر. «صدیق» وطنداش عالِم‌دیر. اۆره‌گینده ته‌پر اۏلمایان، وطن غیرتی چکمه‌ین شخص، وطنداش اۏلا بیلمز. وطنینی اۆره‌کدن سئوه‌ن، بۆتۆن وارلېغـې ایلـه اۏنـا بـاغلې اۏلان شخصلر، خلقه آرخا اۏلا بیلرلر. اۆره‌گین ایستیسی، بئینین دۆشۆنجه‌سی و انـسانې غیرت بیر وارلېقدا جمع‌لشدیکجه، او شخص وطن‌پرور اۏلا بیلر.

صـدیقین اۉزۆنـه مخـصوص خـصوصیت‌لرینـدن بیـری‌ده«ملّـی مفکـوره ملّـی تعصب‌کشلیک حسّی»دیر. ان مهم ملّی مسئله‌لر ایله علاقه‌ده اۏلاراق اۏز وطنداش عالِم موقعینی ساده‌جه شعارلار سؤیله‌مکله، ملّی حسّیاتې افاده ائتمه‌کله ده‌گیـل، مـصاحبه‌لـر، مقاله‌لر، کتابلار، محاضره‌لر، علمی مسافرتلر و سایر علمی آددیملارلا نمـایش ائتـدیریر. تدقیقاتلا کفایت‌لنمیر. ملّی ـ اجتماعی شـعورون فۏرمالاشماسـې اۆچـۆن الینـدن گلنـی اسیرگه‌میر. فعال حیاتې ـ علمی موقعی ایله بیر چۏخ عـالِم ـ ادیبلـردن فرقلـی اۏلاراق، حقیقی وطنداشلېق و اصل عالِملیک نمونه‌سی گؤسترمیشدیر. آذربایجان طبیعتینی، وطن جغرافیاسېنې ۱۰ ـ ایللر بۏیو شاعر قلبی ایله دویوب، عالِم قدرتی ایله اۏیره‌نیـب، تـدقیق ائدیب، نظم و نثر ایله قلمه آلېب.

دۏغما ائله، دۏغما تۏرپاغا، محبتله دۏلو، وطـن‌پرورلیـک، ملّـت سـئورلیک آشـېلایان اثرلرینده علمی‌لیکله یورد سئورلیک چولقالاشاراق قېرېلماز بۆتۆنلۆک و بیرلیـک تـشکیل ائدیر.

«صدیق»، ایده‌آللارې و ذوقۆ ایله خلقه باغلې آدامـدېر. خلـق ایچینـدن چېخمـېش، اۏنونلا نفس آلمېش، اۏنون کئچمیـشی بـو گۆنـۆ ایلـه یاشامېـشدېر. بـو تـۆکنمز خلـق محبتینی خلقین دۏغما اۏغلونون وارلېغېندا، حیات یۏلوندا، اجتمـاعی ـ مـدنی فعالیتینـده،

www.duzgun.ir

بدیعی ـ علمی یارادېجېلېغېندا گؤرمک ممکن دور. بیر یازېچې عالِم کیمی اوْنون اثرلرینه نفوذ ائتمیش وطن‌پرورلیک و انسان سئوه‌رلیک دۆشۆنجه‌لری درین خلق محبتیندن ایره‌لی گلیر، بو محبتین عیانې افاده‌سی کیمی تظاهر ائدیر.

۵. آشېرې ملّت‌چیلیک،[۲] صهیونیست‌لر و شوونیست‌لرین چیرکین حرکتلری علیهینه مبارزه

شوونیزم (عظمت طلبی)، ارتجاعی عقیده اوْلاراق، ملّتلری اسارت آلتېنـا آلمـاق، ملّـی ایکی تیره‌لیک و دشمن‌چیلیگی قېزېشدېرماق، بیر ملّتی اوْستوْن و باشقا ملّتلـری آلچـاق حـساب ائـده‌رک، عرقچـی‌لیـک اساسـلې، سـرمایه‌دارلارا و صهیونیـستلره مخـصوص سیاستدیر.

بیر ملّتین اوْستوْنلوْک و منـافعینی قورویـاراق باشـقا ملّتلـرین ضـررینه تبلیـغ ائـدیر. مختلف خلقلرین اوْز مقدراتېنې تعیین ائتمک و آزاد یاشاماسېنې کسکین صـورتده انکـار ائدیر. ملّی ظلموْ تشویق ائده‌رک، ملّی مسئله‌نین حلّینه مانعه‌چیلیک توْره‌دیر.

صـدیق ضـد شوونیـست[۳] و ضـد صهیونیـست حرکـاتېن گـوْرکملی باشـچېلارېندان اوْلاراق، افـشا ائـدیجی سـندلرله، توتـارلې و اینانـدېرېجې دلیـل‌لرلـه شوونیـست نظریه‌لرینده‌کی دوآلیزم و ضدیتلرین علمی تحلیلینی وئرمیش، اوْنلارېن باخېشلارېنداکې دوْلاشېق‌لېقلارې اوْزه چېخارمېش، ایدئولوژیک قـابېقلار و عرقچـی‌لیـک پـرده‌لـر ایلـه اوْرتوْلموْش فکرلرینی، تفرقه‌چیلیک فعالیتلرینی، قصدچیلیک تاکتیکالارېنې، ملّی عداوتی قېزېـشدېرماق سیاسـتلرینی، اسـتراتژیک دیپلوماتیـالارې‌نـېن مرتجـع خـصوصیتلرینی آشکارلامېش، اوْنلارېن ایدئولوژییالارې‌نېن ضد بشر مقصدلی، ماکیاولیـست مـسلک‌لـی،

---

[۲] ملی گرایی افراطی.

[۳] شوونیست: ملی‌گرا.

اوپورتونیست مراملی، فاشیست عقیده‌لی، خیردا سرمایه‌دار طریقت‌لی(فاشیزم، تروریـزم و آنارشیزم) و آوانتوریست حرکتلی اؤلماسینی گؤسـترمیش، صهیونیـستلر و شوونیـستلرین نظری جفنگیاتینی پوچا چیخارتمیش، اونـلاری ایـده‌یاجـا تـرک سـیلاح و ایـدئولوژیک جهتدن دارما ـ داغین ائتمیشدیر.

بیر صفتلی مین اؤزلؤ، بیر ماهیتلی مـین صـورتلی صهیونیـست شـاهچی شـوونلرین سیاستی‌نین مرتجع ماهیتینی دریندن درک ائده‌ن «صدیق» عیرقچیلرین یاشایان حـاکم ملّته منسوب اؤلمایان خلقلرین، ملّی ـ مدنی و معنـوی ـ اجتمـاعی حقـوقلاری حقّینـده عمومی نظریه‌لرینی تکذیب ائده‌ن علمی ـ تنقیدی یازیلاری، نطقلـری، محاضـره‌لـری، ملاحظه‌لری و مباحثه‌لری ایله، سـون درجـه لغـت خزینـه‌سـینه، سـؤز احتیاطینـا، معنـا توتومونا، دوغوجولوق قابلیتینـه، سـؤز تـؤره‌تمـه و سـؤز آلمـا اسـتعدادینا مالـک، مـدنی وارلیغیمیزین و ملّـی اؤزؤمـؤزه مخـصوص‌لوغومـوزون اسـاس گؤسـتریجیلریندن اولان دیلیمیز، ملّی منـسوبیتیمیز حقّینـده ایـران پهلـوی محیطینـده فؤرمالاشـان شوونیـست باخیشلاری آلت ـ اؤست ائتمیش، اونلارین مراملاری‌نین اؤلکه‌نین اراضی بؤتؤنلؤگؤنه و اؤلکه‌ده یاشایان خلقلرین ملّی بیرلیگینه، حقوق و آزادلیقلارینـا، ملّتلـرین دیـنج یاناشـی، خوشبخت، آزاد، برابـر حقوقلـو، بیرگـه اجتمـاعی حیاتینـا، ملّـی مناسـیبتلرین تکاملونـه بؤتؤنلؤکله ضد اؤلدوغونو افاده ائتمیش، شوونلرین باسغین پلانلارینی، هجوم عملیـاتینی، غیری حاکیم ملّتلرین مدنیتینی داغیتماق فکرلرینـی آچیـب گؤسـترمیش، مترقـی ملّـی اساسلارا سؤیکنه‌ره‌ک تاریخی موقعدن و مـدنی نقطـه‌ی حرکـت‌دن چیخـیش ائـده‌رک صهیونیست شوونیستلرین غیری علمی، غیری تخصصی و گؤلؤنج ملاحظه‌لـرین تنقیـد ائتمکله یاناشی، اونلارین ایـدئولوژییالاری‌نـین فکـری منبعلرینـی، مـادی دایـاقلارینی، اجتماعی کؤکلرینی، نظـری اساسـلارینی، تئوریـک بـازالارینی تنقیـد اؤدونـا توتمـوش، صهیونیست و شوونلرین فکری امک جبهه‌سینه باشچیلیق ائده‌نلرین نظری ـ تاکتیکی و

عملی استراتژیک حرکتلری‌نین بۆتۆن خصوصیتلرینی داهیانه آیدینلیقلا شرح ائتمیشدیر. صهیونیست شوونیستلری مدافعه ائده‌ن عالِمنمالارین، شاهلیق رژیمی‌نین دیپلوم‌لو نوکرلری‌نین و تنخینکی ایدئولوقلاری‌نین موقعلرینه سارسیدیجی ضربه‌لر ائندیرمیش‌دیر.

اونون صهیونیستلر و شوونیستلر حقّینده دئدیکلری سؤزلرده ایندیکی دُورده شوونیستلرله خلقلرین حقیقی نماینده‌لری آراسیندا گئده‌ن ایدئولوژیک مبارزه و مفکوره‌وی محاربه‌نین بیغجام منظره‌سی وئریلمیش و شوونیزمین ایدئولوژیک هجوملارینی قطعیتله دفع ائتمک ضرورتی بۆتۆن کسگین‌لیگی ایله ایره‌لی سۆرۆلمۆشدۆر. صهیونیستلر و شوونلرین حرکاتینی تحلیل ائده‌رکن افاده ائتدیگی بیانات دقتیمیزی صهیونیست و شوونیست تبلیغاتینا و وطن دشمنلرینه قارشی مبارزه‌ده اؤلکه‌میزین، ملّی حرکاتین منافع و مقصدلرینی فعال مدافعه ائتمک ضرورتینه و یورتداشلاریمیزین شعورونو وطن‌پرورلیک روحوندا تربیت ائتمک لزومونا جلب ائتمیشدیر.

صدیقین صهیونیستلر و شوونلر حقّینده نظریه‌سی ملّی ـ علمی فکرین ان پارلاق و بؤیۆک نائیلیتیدیر. ایندیه‌دک تاریخ، سیاست و مدنیت ساحه‌سینده مسئله‌لره باخیشلاردا حؤکم سۆره‌ن هرج ـ مرجلیک و اؤز باشینالیغین یئرینی سون درجه مکمل، سیستملی و دۆزگۆن بیر تعلیم و علمی نظریه توتدو، صدیقین صهیونیستلره و شوونلره قارشی علمی فکری و تاریخی نظریه‌لری، ایدئولوژیک مبارزه‌نین ان بؤیۆک موفقیت‌لرینده‌ن، صهیونیستلره و شوونلره ائندیریلن ان گۆجلۆ معنوی ـ روحی ضربه‌لردن‌دیر.

بیز آرا وئرمه‌دن ایدئولوژیک محاربه شرایطینده یاشاییریق، بو محاربه‌نی اؤلکه‌میزه قارشی و ملّتیمیزه قارشی صهیونیست و شوونیست تبلیغاتی آپاریر، همده ان اینجه اصول و گۆجلۆ واسطه‌لردن استفاده ائدیر. شعورلارا تأثیر گؤسترمک اۆچۆن اونلارین الینده اولان بۆتۆن واسطه‌لر، رادیو، تلویزیون، کتاب، مطبوعات، سینما، مکتب و دانشگاه

www.duzgun.ir

و سایر، آداملارې آزدېرماق، اؤز آشېرې و افراط عیرقچی تـصورلری اونـلارا آشـېلاماق، باشقا خلقلره بهتان آتماق و افترالار اۆچۆن تجهیز ائدیلمیشدیر.

آیدېن فکرلیلریمیـز، الـی قلـملیلریمیـز، صـنعتکار، ادیـب، عـالِم و یـازېچېلارېمېزېن وظیفه‌سی فکری ـ نظری، علمی ـ ادبی و مدنی ـ اجتماعی جبهه‌لـرده بـو ایـدئولوژیک هجوملارې واختېندا کسکین‌لیکله و عزمله دفع ائتمکدن، خلقین حیات طرزی، تـاریخی و شخصیتی حقّینده حقیقتی میلیونلارلا آداما گؤرمک چاتدېرماقدان عبارتدیر. بـو ایـشی ایمانلا ایناندېرېجې، آیدېن و پارلاق شکیلده گؤرمک لازېمدېر.خلقېمېز حقّینده حقیقتـین سسی اؤلکه‌نین هر یئرینده ائـشیدیلمه‌لیـدیر. اینـدیکی دُورده شـوونیزمه و صـهیونیزمه قارشې، تاریخی ساختالاشدېرانلارا قارشې قطعی مبارزه آپارماق خصوصیله بؤیۆک ملّی ـ مدنی اهمیت کسب ائـدیر. شـوونیزم و صـهیونیزم ایدئولوژییاسـې‌نـېن و تبلیغـاتې‌نـېن وطنی‌میز، تاریخی‌میز، مدنیت و ادبیـاتې‌مېـز حقّینـده بوهتـان و اویـدورمالارېنا قارشـې موفقیتلی و هجومچو مبارزه آپارماق اۆچۆن ایده‌یا دشمنلریمیزین ساواش تاکتیـک‌لرینـه دریندن بلد اولمـالېیېق، اسـلام دشـمنلری‌نـین اسـاس جهتلـر و مختلـف جریـانلارېنې بیلمه‌لییک.

شاهچی شوونلرین ایدئولوژیک تخریبات هدفلریندن بیـری ده، ملتـین تـاریخ، دیـل، مدنیت، و ملّی منسوبیتینی هر واسطه ایله تحریف ائتمه‌گه چالېـشماقلارېندان عبارتـدیر. بو بیرینجی نوبه‌ده ملّتین بؤیۆک عقلی امک قابلیتینـه، یـارادېجېلېق گۆجۆنـه، باجـارېق، استعداد و اجتماعی جاذبه قوّه‌سینه اوْلان «واهمه» ایله علاقه‌لاردېر.

ملّتین تاریخینی لکه‌لمک و ساختالاشدېرماق جهدی ده بورادان ایره‌لی گلیر. صـدیق شاهچی شوونلرین تحریفلرینه کفایت قده‌ر، وقتینده، توتـارلې جـواب وئرمکلـه یاناشـې، اوْنلارېن ایـدئولوژیک هجوملارېنـا و عرقچـی‌لیکلـه آشـېلانمېش نظریـه‌لرینـه قارشـې بارېشماز مبارزه آپارماغې واجب وظیفه‌لردن بیری کیمی تکلیف ائتمیشدیر. شوونیستلرین

و صهیونیست‌لرین ایدئولوژیياسي‌نېن، ضـد اسـلام اؤلمـاق افـشاسېنې گـؤج‌لنـدیرمک مسئله‌سینه خصوصی دقت یئتیرمیشدیر.

شوونیزمین و صهیونیزمین ضدیتلرینی کسکین صورتده و جسارتله پـارلاق شـکلیده تنقید ائده‌رک، نظریه‌لری‌نین عاجز پوچلوغا چئویریلدیگینی نمایش ائتـدیرمیش، مرتجـع باخېشلاري‌نېن ارتجاعی، ماهیتینی افشا و درین تنقیدینی وئرمیش، داهیانـه آیـدېنلېق و آردېجېللېقلا تصویر ائتمیش، اؤنلارېن مقصدلرینی آنلاماغا چاغېرمېش، مدنی ـ اجتماعی و ملّی ـ مترقی قوه‌لری هر یئرده شوونلره و صهیونیستلره قارشې بیرگه مبـارزه آپارماغـا سسله‌میش، اؤنلارېن نظریه‌لری‌نین ملّی اتفـاق و اتحـادا تهلکـه‌سـی اؤلان عمللـری و فکرلرینـی جـدّی، دائـم و دریـن علمـی تحلیللرلـه افـشا ائتمـه‌گـی آیـدېنلاري‌مېـزېن ایدئولوژیک ایشه داها فعاللېقلا یاناشـمالارېنې طلـب ائتمیـشدیر. شـوونلرله مفکـوره‌وی محاربه‌نی ایدئولوژیک جبهـه ایـشچیلری‌نـین ان واجـب وظیفـه‌لرینـدن بیـری کیمـی معین‌لشدیرمیشدیر. شوونلر و صهیونیستلر و اؤنلارېن مرتجع ایدئولوژییالاري‌دا مغلوبیتـه محکوم‌دور. لاکن بونونلا بئله شوونیست ایدئولوژیياسېنا، اؤنون مهم ترکیب حصه‌سـی و باشلېجا جریان اؤلان آنتی اسلامېن اساس اؤزه‌گینه قارشې مبارزه‌ده هئچ بیر لاقیدلیگـه یؤل وئرمک اؤلماز.

خلاصه «صـدیق»، شـوونلرین نظریـه‌لـری‌نـین قونـدارمالېغېنې، قوراشـدېرېلمېش و فېرېلداقچې عمللر اؤچـؤن حاضـرلانمېش خـصوصیت داشـېدېغېنې، چیـرکین و تحقیـر ائدیجی رؤلونو آشکارلامېش، هر جؤر ملّی ـ مترقی حرکاتا دشـمن اؤلـدوقلارېنې اؤلکـه اهالېسې اؤچؤن ضررلی، داغېدېجې و ضد اؤلدوغونو ثبـوت ائتمـیش، عرقچیلـرین ملّـی لیاقتی تاپدالایان، ملّی وارلېغې شـبهه آلتېنـا آلان، یوزغونلـوق سـالماق، ملّتلـرین ملّـی دیرچه‌لیشینه مانع اؤلماق حرکتلری تحلیل ائتمیشدیر. «صدیق»ین بؤتؤن شعرلرینده و

www.duzgun.ir

علمی اثرلرینده ضد صهیونیستی حال و هوا حس اؤلونور. اونون بیر شعرینی بورادا نقل ائدیریک:

بورا «الخلیل» دیر

بیر دینله تبریز:
بوراسې «الخلیل» دیر!
اوزون عصرلر شهری،
فلسطین تؤپراغې‌نېن قاشداشې،
بیلینمه‌ییر یاشې.

ابراهیم (ع) حرمینی قوجاغېندا ساخلایان یورد
بورادیر!
اطرافېنې سارمېش یېرتېجې آیې، آج قورد
بورادیر!
بلی، بوراسېدېر.

من اونودمامېشام کفر قاسیمی،
تل زعتری
تل یاسینی...
ایندی تکرار اؤلور اؤ دقیقه‌لر،
آچېلېر قارشېمدا چؤخ دفینه‌لر.
شهادت گنجی وار بو دفینه‌لرده،

قانلې قېلېنجلار ساخلانېر بطنینده اؤنون.
ظن ائتمه جنایت ائله بوگۆن‌مۆش
تاریخین ان اسکی صحیفه‌لرینی،
قانا بۆیامېشدېر بنی اسرائیل
لَعنُوا دئییبدیر قرآن‌دا اؤنا
اللری زنجیره باغلانمېش دئمیش.
ایندی لاکین بعضاً اللرین آچمېش
اؤزۆن اۆستۆن نژاددان سایان شوونیست
مسلمان قانېنا بله‌ییر هرگۆن

بورا «الخلیل» دیر
فلسطین توپراغې‌نېن داش قاشې
بیلینمه‌ییر یاشې.
قانا بلندیلر مظلوم عربلر...
اؤنلارېن‌دا یاشلارې
«الخلیل» یاشې کیمی هئچ بیلینمه‌ییر...
انسانلېق یاشې قدەر یاشلارې واردېر.
اؤلمه‌میش بوردا اؤلدۆرۆلنلر
اؤنلارېن قانلارې
منیم دامارلارېمدا
سنین دامارلارېندا
دولانېر تبریز.

www.duzgun.ir

بورا «الخلیل» دیر،
بوسنادا صربلر
قاراباغدا داشناکلار
هامیسی بیلیر کی:
بورا «الخلیل» دیر...

۶. معلم‌لیک و معلمین شأنی

بۆتۆن دُورلرده معلم آدې حرمت و احتراملا چکیلیب. چـۆنکی دُورلـرین، جمعیتلـرین حقیقی معلملـره همیـشه جـدّی احتیـاجې اوْلـوب. اصـلینده، جهانـشمول (قلوبـال) دُور دگیشمه‌لرده، اجتماعی ـ سیاسې یئنی‌لشمه‌لـرده، ائلـه جمعیتـین اؤزۆده مکتـب، معـارف سیستمیندن، معلمین یئتیشدیردیگی، تقدیم ائتدیگی نـسیل‌لرینـدن، اوْنلارېـن کمیـت و کیفیت وضعیتلریندن باشلانېر. اوْنا گؤره بؤیـۆک ضـیالېلارېمېز، داهـی علـم، مـدنیت و صنعت آداملارېمېز مکتبه، معارفه، مقدس معلم امه‌گینه دائم یۆکسک قیمت وئریب، اوْنو جمعیتین اساس معنوی گۆج منبعی، مدنی حرکت وئریجی قوّه‌سی آدلاندېرېب.

معلم آدې مقدّسدیر. معلم‌لیک پئشه‌سینه گلینجـه ایـسه، بـو تکجـه علـم اؤیـره‌دن، جوانلارې، انسانلارې علمین سرّلریندن حالی ائده‌ن دئمک ده‌گیـل، معلـم اؤز شخـصی نمونه‌سی ایله، هامېیا درس وئریر، عالی انسان شخصیتینی فورمالاشدېرېر، بیر عُمر ایلـه نئچه عُمره اؤرنک اوْلور. ائله بیر شخص تاپېلماز کی، اؤز اوغورلارېنې معلـم‌سـیز تـصور ائتسین، شخصیتین فورمالاشماسې، معلومات قازانماسې و شعورلو اوْلماسې، هـر انـسانېن حیات بویو بورجلو اوْلدوغو شخصیت وارسا، اوْدا معلم‌دیر.

معلم جمعیتین میزان ـ تره‌زی‌سی، انسان معنویاتېنېن اوْلچـۆ واحـدی‌دیـر. انـسانلار بۆتۆن زمانلاردا معلم سؤزۆنۆ آغېر باتمانلا، بؤیۆک حرمتله و عزتلـه ده‌یرلندیرمیـشلر. اوْ همیشه جمعیتین دادې، تامې، مایاسې و یوْل گؤسترنی اوْلموشدور. اوشاق آیاقلارې یئـر توتوب آددېم آتان دا، دیلی سؤز توتوب دانېـشان آنـدان، معلـم سـؤزۆنۆن ایـستی‌سـینه ایسینمیش، مقدس‌لیگینه، اوجالېغېنا ستایش ائتمیشدیر.

www.duzgun.ir

بیر نسلین معلمینه، اؤیره‌دیجی‌سینه چئویریله‌رک، سایسیز ـ حسابسیز شاگرد، طلبه، ائللریمیزین معنویاتی‌نین اینجه‌لیکلرینی دویوب درک ائتمکدن اؤترۆ، معلم‌دن ناراحت کؤنۆللری اۆچۆن سئواللارینا جواب گؤزله‌ییرلر.

اوزون ایللردن بری آییق ـ ساییق قاراوولچو کیمی ملّی ـ معنوی و مدنی اجتماعی دگه‌رلریمیزین کشیگینده دایانیب، کئچدیگی حیات یۏلو ایله جوانلارا نمونه اۏلان بؤیۆک انسان، شخصی قابلیتی و باجاریغی ایله اؤرنک اۏلان، بۆتۆن صحبتلرینده، مصاحبه‌لرینده، معروضه‌لرینده، محاضره‌لرینده ائللریمیزین معنویاتی‌نین یۆکسک‌لیگینی ائله ایناندیریجیلیقلا، صمیمیتله، حقیقتلرله، مثاللارلا ائشیدنلره آشیلاییر کی هر کس عالِم ده، شاگرد ده، طلبه ده بو سؤزدن، بیر نصیحت آلیر، معنوی عالمینی زنگین‌لشدیریر.

بلی حسین معلم زحمته قاتلاشا ـ قاتلاشا، آجیلیغیندا شیرین‌لیک آختارا ـ آختارا، متفکر حیاتی، عالِم حیاتی، نمونه اۏلا بیله‌جک بیر معلّم حیاتی یاشاییر.

۷. تۆکنمز انرژی

سؤز رمزینی تانیانلار، اسکی سیرلرین بیلیجی‌لری، معنا بولاغی‌نین صاحب‌لری و محبت باغی‌نین گؤزتچیلری سؤزۆ بیان ساپینا دۆزۆب بئله نقل ائدیرلر کی (دۆرد درویش ص ۷): ایل عُمر اؤلچۆسۆدۆر، بیرده اونا آییلیرسان کی یاری یاشا چاتیبسان، نئجه یاشامیسان بو ایللری؟ ایللر حیاتیندان پاییز یئلی کیمی اسیب کئچمه‌ییب کی؟ بو سئوال چۆخونو دۆشۆندۆرمۆر، مُدرک‌لیکله دۆلو بیر اثرده دئییلدیگی کیمی حیات بیزی قوۋور بیز ایسه اؤلۆمۆ... اژدها اونودوب شیره‌یه آلداناراق گئجه‌نی گۆندۆزه قاتیریق.... اونودوروق کی بیردن بیزدن سوروشالار، سندن سونرا، بیزدن سونرا نه قالیر...؟ (دنیا آرزولاردا، ص ۸۸)

تبریز، یاخین و اورتا شرقین قدیم تاریخه مالک اؤلان مشهور شهرلریندن بیری، اوزون ایللردن بری مهم تجارت، مدنیت و صنعت مرکزی، مختلف دُولتلرین پایتختی، یئنی و أن یئنی دُوره‌ده بۆتۆن ایرانین اجتماعی، سیاسی و مدنی حیاتیندا سون درجه بؤیۆک رول اؤینامیشدیر... تبریزده یئتیشن چۆخلو اجتماعی، سیاسی و مدنی خادم، عالِم و اینجه صنعت اوستاسی بۆتۆن ایراندا و خارجده بؤیۆک شهرت قازانمیشدیر....

مقدمه

تبریزین یئتیشدیردیگی شخصیت‌لردن بیری‌ده حرمتلی عالِم، گؤرکملی مدنی خادم، ادیب، نظریه‌چی، استعدادلی یازیچی، عقلی امک محصولو، درین نظری بیلیگی ایله فرق‌لنن بیلیگین، سون درجه تواضع‌کار، چۆخلو انسیکلوپدیک معلوماتا مالک، ضیالی اداسیندان، منم- منم‌لیکدن، اؤزۆنۆ به‌گنمک خسته‌لیگیندن، معلومات ساتماقدان، (پدانت‌لیقدان) خلقین گؤزۆنه عالِملیک توزو سپکمدن چۆخ-چۆخ اوزواق، قاینار و مقصد

www.duzgun.ir

یئنلۆ مدنی فعالیت گؤسترەن یـازیچی‌لیـق ایـشلرینی علمـی صـورتده اساسـلاندیران و پلانلـی قایـدادا آپـاران مؤلـف، چـوخ جهتلـی ادبـی- بـدیعی یـارادیجیلیق اسـتعدادینا، آراشدیریجی باجاریغینا، گرگین عقلی امک و مشاهده‌چیلیـک قابلیّتینـه، گؤجلـۆ حقیقـی معاصرلیک حِسّینه مالک معارفچی، بؤیۆک ادیب و مدنیت خادملری‌نین صداقتلی وارثـی و دوام‌چیسی، انسانی دۆشۆنجه و احوال – روحیّـه صـاحبی، یۆکـسک روحلـو ضـیالی، اجتماعی تعلیماتچی، ملی وارلیغی‌میـزین جـسور مدافعـه‌چیـسی، بـین‌المللـی مقیاسـلار دۆشۆنن، حیاتلا محکم علاقه‌ده اؤلان، فعال حیات موقعینـده دوران، زمـانلا آیاقلاشـان حس، حرکت، عـشق و معنـا دؤلـو اثرلـر یـاردان، وطـن تؤپراقلاریـنا محبـت حـسی و سئوگیسی (آنا، آنا سۆدۆ و اولاد کیمی) چوخ گۆجلۆ اؤلان، بنزرسیز یازیچیلیق اوسـلوبو و اؤزۆنه مخصوص یازی استه‌تیکاسی ایله سئچیلن، قوّتلی پـداقوژیک تمـایوللو یـازیچی، انسانچیلیق، خلقی‌لیک، اجتماعی کئرچکچیلیک و وطن‌پرورلیـک موقعینـدن قلـم‌ووران، زمانه‌میزه لایق حیاتی و معنوی انرژتیکا ایلـه دؤلـوب ـ داشـان اثرلـر مـؤلفی، دیلینـده لهجه‌سینده خلقدان سۆزۆلۆب گلن بیر ساده‌لیک، شیرین‌لیـک، دوزلولـوق، آخـی‌جیلیـق، اۆره‌گه یاتیم‌لیلیق و شعریت اؤلان، یازیلاریندا آیدین‌لیق، دقیق‌لیک و معنالیلیق آپاریجی یئر توتان، چوخ جهتلی و حیرت‌لندیریجی علمی شخصیت، خلقـی‌میـزین ملـی ـ مـدنی حرکاتی‌نین وظیفه و مقصدلرینی علمی صورتده معین ائده‌ن، تاریخی حافظه‌میـزه غیـدا وئره‌ن، دیلچی عالِم، ادیـب، دیلچـی، امکـدار ژورنالیـست، ادبـی علملـر دکتـرو حـسین محمدزاده صدیق‌دن سؤز گئدیر...

آکادمیـک تحـصیلاتا، ادبیـاتین تجربـه‌لرینـه مالـک اؤلماسـی، علمـی آختاریـشلارا، استه‌تیک ذُوقه، دۆشۆنجه یئنـی‌لیگینـه، گئرچـک‌لیگـه بـاخیش و یاناشـما طـرزی‌نـین تزه‌لیگینه، دُورۆن ادبی ـ بدیعی طلبلرینه، مدنی اؤلگولرینـه، بـدیعی دۆشـۆنجه توتومونـا گؤره و علمی منطقین مدعالارینا اساسلاندیغی اۆچۆن، اونون یازیلاری ایله یئنی، معاصر

و رئالیست علمی، ادبی و بدیعی نثر تشکل تاپمېشدېر. یازېلاري ژانر ـ اوسلوب الوانلېغې، ترکیب طراوتی، فورما و مضمون بیرلیگی‌نین بۆتۆنلۆگۆ، دیلی‌نین سلیس‌لیگینه، افاده طرزی‌نین یئنی‌لیگینه، کلاسیک اینجه‌لیگینه، ادبی ـ بدیعی تأثیر گۆجۆنه، اوْخوجونو معلوماتلاندېردېغې و فکر یۆکسلیشینه سبب اوْلدوغونا گؤره نثریمیزین موفقیت‌لریندن سایېلېر...

حرفه‌ای خصوصیت‌لی علمی ـ نظری محیط و اؤزۆنه مخصوص سانباللې یازېچېلېق مکتبی یاراتمېش، مدنی ـ ادبی واقعه‌لر تاریخی نقطه‌ی نظردن ایشله‌میش، یۆکسک یارادېجېلېق هوسینه مالک ادیب ـ عالِم، صنعتین، ادبیاتېن، دیلچیلیگین، و تۆرکۆلۆژیيانېن تدقیق و نظریه پروبلملرینه گۆجلۆ مِیل گؤسترمیش و اوْنلارېن بیر چوْخ مسئله‌لری‌نین تنقیدی ـ نظری تحلیلینی وئرمیش، بونونلا کفایت‌لنمه‌میش، عِینی زماندا ادبی مسئله‌لرله، کلاسیک ایرثله، ادبی علاقه‌لرله، تطبیقی ادبیاتلا مشغول اوْلموش و بیر چوْخ نئچه ـ نئچه ادبی ـ مدنی ساحه‌لرده تنقیدی ـ نظری فکرلر ایره‌لی سۆرمۆش، ادبی ـ بدیعی یارادېجې‌لېق حاققېندا دلیللی ـ ثبوتلو حرفه‌ای بیلیک نمایش ائتدیرمیش، درین تئوریک تحلیللری و دۆزگۆن ـ دقیق قیمتلری ایله ده دقت‌لری جلب ائتمیشدیر.

ادبی ـ تنقیدی فکرین انکشافېندا گؤرکملی خدمت‌لری اوْلان پروفسور، ادبی گؤرۆشلری‌نین موضوع دایره‌سی‌نین گئنیش‌لیگی ایله ده سئچیلمیش‌دیر. علمی ـ ادبی فعالیتینه جدّیتله یاناشان امک سئوەر، استعدادلې استاد، خلقېن اجتماعی ـ معنوی دایاقلارېنې محکم‌لندیریلمه‌سی اۆچۆن بۆتۆن عمر صرف ائتمیشدیر. دائیم ایره‌لیلمک عنادېندان دؤنمه‌ین، اینجه ذُوقه، استه‌تیک قاورایېشا، درین ادبی معلوماتا مالک عالِم ـ ادیب، تجربه‌لی نسل ایله جوان نسللر آراسېندا منطقی وارث‌لیک علاقه‌سی قورموش، ادبیاتدا نسللرین وارث‌لیگینی گؤزه‌تله‌میش، یارادېجېلېق ارثینه و کلاسیک ادبی ارثه مترقی مناسبت بسله‌میشدیر...

www.duzgun.ir

اۏنون جدّی ـ وسعتلی، چۏخ جهتلی ـ هر طرفلی، علمی و مکمل ادبی حاضرلیق طلب ائده‌ن چۏخ موضوعلو تدقیقات اثرلری و بوروشوق تدقیقات اصولو جدّی تأثیر باغیشلامیش و نئچه ـ نئچه اثرلرین یارانماسینا سبب اۏلموشدور، معاصر ادبی جریانین و کلاسیک ارثین فعال مسئله‌لری‌نین (چۏخ پیلله‌لی جریانلار و مرکب عملی مرحله‌لرله مشایعت اۏلونان مئسله‌لرین) حلّی یوْللارینی گۏسترمیشدیر. تۆرکجه کلاسیک ادبی متنلرین تدقیق، تصحیح و علمی تنقیدی نثری ایله باغلی حرکاتین باشچیلاریندان اۏلان عالِم، ساده‌جه متن‌لری ائدیت ائتمه‌میش، اۏنلارین مؤلفلری‌نین شخصیتینی، عمومی معلوماتینی، زنگین یارادیجیلیق شیوه‌لرینی، یاشاییش محیطی‌نین تاریخی ـ مدنی شرایطینی معاصرلری‌نین، تأثیرینی، فکر دنیاسینی، عقلی ـ فکری امکان‌لارینی، دۆشۆنجه‌سینی، فلسفی باخیشلارینی، دنیا گۆرۆشلرینی و حیات فلسفه‌سینی تحلیل ائتمیشدیر. بئله‌لکیله مدنی ـ تاریخی وارلیغیمیزا منفی مناسبت‌لرین شخصیتینی اساسلی شکیلده ده‌گیشدیرمیشدیر. ها بئله خلقیمیزه خورباخانلارا، اهانت ائده‌نلره، تۆرکلرین علیهینه آلچالدیجی حرکتلره قارشی، سرعتلی جواب وئرمک استعدادینی (عکس‌العمله گیرمک قابلیتی‌نین یۆکسک‌لیگینی) نمایش ائتدیرمیشدیر.

یارادیجیلیغی‌نین سیرلری

گرگین عقلی ـ علمی امه‌گین، درین تفکرون، هر طرفلی محاکمه (دۆشۆنجه)نین، اینجه‌لمه‌لرین، نظری بیلیکلرین، عمومی (اونیورسال) معلوماتین، مسئله‌یه علمی یاناشما شیوه‌سینین، ادبیاتشناسلیق علملرینه دریندن بلدلیگین، گۆزه‌للیک شیوه‌لرینین گۆزله‌نیلمه‌سی‌نین، تدقیقاتدا سیستم‌لیلیک و آردیجیل‌لیغا دقت و رعایت ائتمک‌لیگین، تۆرکۆلۆژیک تحقیقاتین، یۆکسک امک انتظامی‌نین نتیجه‌سی اۏلان، مختلف نوعلو یازیلاری، ادبی محصوللاری، شعر تحلیل‌لری، علمی مقاله‌لری و تاریخی هر بیر تدقیقی اثری تدقیقاتچیلار اۆچۆن تدقیق موضوعونا چئویریلمیش، علمی مباحثه‌لره، ادبی

دانیشیقلارا، فکر جریانلارینا، علمی ـ نظری محیطین یارانماسینا، ادبی ـ بدیعی آخینلارا سبب اولموش.

ادبی تدقیقاتلاری علمی توتومو ادبی اهمیتی، جدّی موضوع، مضمون دولغونلوغو اعتباریله جلب ائدیر، اونون اساسلی تدقیقلری، موضوع مسئله‌لرینه، ایده آده‌یه‌رینه، معلومات یوکونه، دوشونجه‌لری‌نین علمی‌لیگینه، عقلی امه‌گین علمی تشکیلینه و عقیده‌لرین توققوشماسینا گؤره دقت چکیجی‌دیر.

ادبی ـ بدیعی یارادیجیلیغی: اونون اوزونه مخصوص ادبی ـ بدیعی یارادیجیلیق شیوه‌سی، فردی یازی اوسلوبو، تربیه‌وی اهمیت‌لی تعلیم شیوه‌سی، تدریس یوللاری و تحلیل جهت‌لری وار. او اوز بدیعی ـ ادبی یارادیجیلیغینی خلقیمیزین بویوک ملی ـ مدنی، اجتماعی ـ اتینک و تاریخی مقدراتی ایله علاقه‌لندیرمیش‌دیر. ادبی قلمی ایله عالِم قلمی، علمی آختاریشلاری ایله ـ ادبی یازیلاری دایم وحدتده عینی بیر آمالا، خلقین معنوی انکشافینا، ذهنی ـ فکری تکاملونه معارف‌لنمه‌سینه و مدنی لیل‌شمه‌سینه خدمت ائدیب، علمی فعالیتله تدقیقاتچی ژورنالیست و تدقیقاتچی عالِم کیفیتلرینی اوزونده بیرلشدیره‌ن نادیر قلم صاحب‌لریندن بیری‌دیر...

ادبیاتی اوزونه یارادیجیلیق استقامتی و مدنی خدمت واسطه‌لریندن بیری کیمی سئچمیش یازیلاری ایله اوخوجولارین‌علمی‌ادبی بیلیکلری‌نین زنگین‌لشمه‌سینه و دیلی‌میزین گوجلو سویّه‌سی‌نین یوکسلمه‌سینه خیلی کمک گؤسترمیشدیر. وقت آشیری، ادبیات، اینجه صنعت، فولکلوریک موضوعلار، تورک دیلی و ادبیاتی باره‌سینده آراشدیرمالار، شعر، ادبیات تاریخی، تورکولوژیک مسئله‌لر، مدنیت پروبلملری، و توپونمیکا ایله باغلی، نشریه و ژورناللاردا درج ائتدیردیگی چوخ سایلی، سانباللی مقاله‌لر و مصاحبه‌لرینده، آنادیلی‌میزی اوجا توتان، اونون صافلیغی و گوزه‌ل‌لیگی اوغروندا یورولمادان، دونمه‌دن چالیشیب ـ چارپیشان عالِم، ادبی حرکتلره سبب اولموش،

www.duzgun.ir

اوْخوجولارېنې الهام دوْلو سیماسې، زئنگین تخیّلو، دریـن حافظـه‌سـی، یوْکـسک علمـی دوْشوْنمک قابلیتی ایله ماراق‌لاندېرېب، یارادېجېلېغا سوق ائتـدیرمیش، اوْنلارېـن فکـری فعاللیغېنا، یارادېجېلېق آختارېشلارېنا، یازېچېلېق چالېشمالارېنا، ملّی ـ مدنی دیرچه‌لیش و دیره‌نیش حرکاتېنا تکان وئـرمیش، اوْنلارېـن ملـی شـعورونون فورمالاشماسـېنا یـاردېم گؤسترمیش، اوْنلارې یئنی و ماراقلې علمی ـ ادبی بیلگی‌لرله معلومات‌لاندېرمېش، ادبـی دیلی‌میز، معنوی ده‌گـه‌رلریمیـز و مـدنی ارثیمیزلـه بـاغلې گئـده‌ن پروسـسلرین علمـی اساسلارېنې آراشدېرماغا دایم جان آتان و ماراق گؤستره‌ن عالِم، آذربایجان دیلی‌نین سؤز خزینه‌سیندن بیر سِحرکار کیمی استفاده ائدیب، خلقېن سؤز گلـستانې‌نـېن سـؤن درجـه عطرلی رنگارنگ و گؤزه‌ل چیچکلرلـه زنگـین اوْلـدوغونو اوْز ادبـی ـ بـدیعی اثرلرینـده انعکاس ائتدیرمیشدیر.

قلبی همیشه ائل اوْچوْن چېرپېنان شاعر یازېچې، ائل ـ اوْبامېزېن قـایغې‌سـېندا اوْلان اوْره‌گی ته‌په‌رلی ادیب صنعتکار صنعته منفی مناسبت بسله‌میر، هـر ایـشده، هـر ملّـی ـ مدنی، ادبی ـ علمی امکده اوْرتا موقع توتور، نقدِ حیاتېنې و حاصلِ عُمروْنوْ علمه، مدنیّتـه و معارفه صرف ائده‌ن عالِم سؤز فنی‌نین بیر چوْخ شعبه‌سـی‌نـی اسـتادې، ملـی ادبیـات جریانلارې و مکتبلری‌نین ایلک مبشّرلریندن بیری، فعالیت گؤستردیگی هر بیر سـاحه‌ده اوْزوْنوْ پئشه‌کار کیمی گؤستره بیلیب، بؤیوْک حرمت و نفوذ قازانېب.

اشتراک ائتدیگی مختلف کنگره‌لرده، مشاوره‌لرده، علمی سمینارلاردا، کنفرانس‌لاردا، اجلاس و قورولتای‌لاردا و دانشگاهلاردا محاضره‌لر (خطابه‌لر) اوْخوموش و جـدّی دریـن مضمونلو معروضه‌لرله چېخېش ائتمکله توْرک و آذربایجان دیلینی، مدنی ارثینی، ادبیاتېن عملی ـ مدنی شکیلده مدافعه ائتمیش، تانېتمېش، لیاقتله تمثیل ائتمیش، دینله‌ییجـی‌لـره تئوریک گؤستریشلر، مئتودیک مصلحت‌لر و پراکتیک تاپشېرېقلار وئرمیشدیر...

حیات و اجتماعیات

دنیا ادبیاتی تاریخینده چوْخلو متفکر صنعتکارلار، سؤز اوستالاری، عالِملر، اینجه صنعت خادملری و فیلوسوفلار «وارلیغین فلسفه‌سی، اؤزه‌رینده داخیلی بیر عذابلا دؤشؤنؤبلر، یاشاییشین باشلانقیچی و سونو، انسانین اجتماعی مقدّراتی و حیاتی‌نین یاخشی‌لاشدیریلماسی باره‌ده عُمرلری بوْیو فکرلشیب و عملی ایشلر آپارمیشلار...

چوْخلو حیاتی تجروبه‌یه مالیک یاشاییش سیرلرینه، حکمتلره، معرفت‌لره واقف اوْلان، حیاتین دؤزؤلمز سیخینتی، ایشکنجه، عذاب، اذیت، فاجعه و مصیبتلرینه ایگیدلیکله‌سینه گزمیش، حیات امتحانیندان و یاشاییش سیناغیندان آلنی آچیق چیخمیشلار.

کئچمیش ایللرین جانلی شاهدی کیمی معلم حاققیندا بیر آجیناجاقلی خاطره سؤیله‌مک ایستیردیم: ۳۷ـ ایل قاباق یعنی ۱۳۴۹ ـ اونجو ایلده (ظلم، زورالیلیق و حاقسیزلیغین ایاق گؤتؤردؤگؤ ایللرین بیرینده) اونو ساواک مأمورلاری اردبیل ده یاخالادیلار، بیر نئچه گؤن ایشکنجه‌دن سوْنرا بوْشلادیلار، کتابلارین تینی ایله اوْ قده‌ر اوْنون باشینا تاپدالامیشدیلار کی باشیندا گیرده‌کان بوْیدا قانلی شیش‌لر عمله گلمیش ایدی...

هئچ بیر اضطراب، هئچ بیر نیسگیل، هئچ بیر آغری انسانین حیات عشقینی اؤلدؤره بیلمز.»

«آزادلیغا، امن آمانلیغا جان آتان خلقی‌میزین باشینا عصرلر بوْیو چوْخ مصیبتلر گلمیشدی، بو بؤیؤک بیر تاریخ‌دیر. بونو بیز هله یازمامیشیق، بو گله‌جه‌گین ایشیدیر، آنجاق بیر حقیقتی دئمه‌لییم کی خلقی‌میز بو بؤتؤن عمرؤ بوْیو، نسللرین تاریخی بوْیو، شر قوه‌لر و غصب‌کارلار قارشیسیندا هئچ واخت سارسیلمامیشدیر. بعضاً زمانین آخاریندا سینسادا، ضعیف‌لسه‌ده، اؤز شخصیتینی، ملی غرورونو، غیرتینی ساخلامیش، همیشه امیدله یاشامیش، گله‌جک سعادتی اؤچؤن چالیشمیش، ووروشموش، یئنی‌دن دیرچلمیش،

اؤز میللی ـ مدنی و معنوی ـ اخلاقی دنیاسېنې قورویوب ساخلامېش و دایم ایره‌لیلئییشه جان آتمېشدېر.» (اېشېقلې عؤمؤرلر ص ۳ و ۴)

یورولماق بیلمه‌دن آشېب ـ داشان تۆکنمز انرژی ایله چالېشماق، بۆتۆن حیاتېنې حصر ائتدیگی ادبی امه‌گه، علمی ایشه، تربیه‌وی فعالیته و اوزون مدتلی، محنت‌لرله دولو مرکب یازېچېلېق یوللارېنا چوْخ باغلېدېر.

ایللر بوْیو آختارېشدا اوْلوب، استراحتدن، دینجلیگیندن کسیب، گئجه‌نی گۆندۆزه قاتېب، یوْخسوزولوغوندان آجېلې ـ آغرېلې باده‌سینی (زهرینی) نوش ائده ـ ائده مضمونی عبارته وئریب آراشدېرمالار آپارېب، علمی ـ ادبی تدقیقاتلا مشغول اوْلوب، مطلبلری رشته‌ی تحریره چکیب ملی ـ مدنی، علمی ـ ادبی جبهه‌ده همیشه دؤیۆشه حاضېر وضعیت ده اوْلان پیاده بیر عسگر چارپېشان عالِمین ماراقلې، سِحر ائدیجی، اعجازې، روحلاندېرېجې، جاذبه‌لی و خارق‌العاده قلمی ایله من چوْخدان‌دېر کی تانېشام.

علمی فعالیت عالِمین یارادېجېلېغې‌نېن باشلېجا خصوصیت‌لرینډن‌دیر. اثرلرینده معلوماتلارېن محکم فلسفی اساس، منطقی ماهیتی اوسلوب سلیس‌لیگی، علمی منطقی دقیق‌لیگی، مضمون درین‌لیگی، اوْنون دؤشۆنجه‌لی فعالیتیندن، مقاله‌لری‌نین اؤزه‌رینده اوزون مدتلی تفکر جریانېندان و نظری تدقیقاتېندان خبر وئریر...

مؤلف اوْخوجولارې ایله علمی دانېشېق آپارېر، اؤزۆنۆن زنگین معلوماتلا دولوب ـ داشان دؤشۆنجه‌لرینی اوْنلارلا پایلاشېر. علمی معلوماتا استناد، گئنیش احاطه‌لی، چوْخ شاخه‌لی، هر طرفلی عمومی مطالعه، علمی ـ نظری حاضېرلېق، کؤکلۆ تئوریک، تدقیقات و منطقی ـ بدیعی تفکر طلب ائدیر. قلمه آلدېغې مسئله‌لری، حادثه‌لری، مطلبلری، پراکتیک اهمیّت‌لی حلی واجب ملّی ـ مدنی پروبلملری، علمی ـ نظری تحلیل

سۆزگئجیندن کئچیرمک، اۏنلارېن تاریخی کئچمیشی معاصر انکشاف مرحله‌لری و میل‌لری‌نین ایشېقلاندېرېلماسېنا خصوصی دقت یئتیرمکله یاناشی، یازېچېلېق قابلیتی و علمی تحلیل ائدیجی‌لیک استعدادی ایله موضوع دایره‌سینده معین ملی ـ مدنی، ادبی ـ بدیعی حادثه‌نین علمی شرحینی، منطقی تحلیلینی افاده ائدیر و اتنیک ـ استه‌تیک قیمتینی قلمه آلېر.

علمی ـ مدنی زنگین تمایللو و ادبی ـ بدیعی پونوملو تدقیقلری عالِمی مختلف فن‌لر (ریشته‌لرله) مشغوللوغا سوق ائتمیشدیر. چوخ ساحه‌لی، درین احاطه‌لی و وسعتلی تدقیقات میدانی آشاغېداکیلاردان عبارتدیر: فولکلور، دده‌قورقود شناسلېق، تاریخ، جغرافی، تۆرکۆلۆژیا، ادبیاتشناسلېق، ادبی تنقید، ادبیات تاریخی، متن شناسلېق، شعر، موسیقی، ترجمه ادبیاتی، علمی ـ فلسفی مسئله‌لر، تکامل، فکر جریانلارې، فضولی شناسلېق، میرزه فتحعلی شناسلېق، آذربایجان شناسلېق، حقوق، اجتماعی انقلابلار، عاشیق یارادېجې‌لېغې، و تصوف...

تدقیقاتچی عالِم هر هانسې بدیعی اثری و کلاسیک ارثی اؤیره‌نیش موضوعونا چئویره‌رکن ایلک اؤنجه یارادېجې‌سېنېن، بدیعی ـ فلسفی دنیاسېنې، گؤزه‌للیک ـ ایده‌آل اؤزۆنه مخصوصلوغونو، اثرلرین عرصه‌یه گلدیگی تاریخی شرایطی دقت مرکزینه گتیره‌رک، بدیعی ـ ادبی فکرین تشکّل عامللرین هم اجتماعی، همده فردی نقطه‌ی نظر کیمی آلاراق صنعتین و صنعت‌کارېن مالک اۏلدوغو ملی شخصیتین ده‌گه‌رین اۏنون اتنیک و عموم مبشری اهمیت کسب ائتمه‌سینده گؤرۆر.

عالِم ـ تۆرکۆلۆق، ادیب ـ دیلچی، شاعر ـ یازېچې، مترجم ـ دیلچی، دیل تاریخی‌نین مکمل بیلیجیسی، ادبیات تاریخی‌نین چوخ معلوماتلې بیلگینی، متفکر ـ فیلسوف، ادبیات و مدنیتیمیزین بایراقدارې پروفسور دکتر حسین محمدزاده صدیق، شاعرلرین غنایی

www.duzgun.ir

یارادیجی‌لیغینا چوْخ رغبت بسله‌میش، محبت گؤسترمیش، درین ماراقلا و توْکنمز انرژی و هوسله، اوْنلارین شعرلرینی تحلیل، تفسیر، تحسین، تبلیغ و تدریس ائتمیشدیر.

عمومیتله اوْنون چوْخ جهتلی و مرکب عقلی امک بازاسی‌نین معین‌لیگی، اساس علمی ـ تدقیقی فعالیتی و ادبی ـ بدیعی یارادیجی‌لیغی‌نین بؤیوْک حصه‌سی آدلارینی چکه‌جه‌گیمیز شاعرلرین شعرلری حاققیندا یازیلارلا باغلی‌دیر کی اوْز تجسّمونو نئچه ـ نئچه کتابلار و رساله‌لرده تاپمیشدیر.

شعرلری تدقیق و تحلیق اوْلونان شاعرلر

فردوسی، نظامی، خاقانی، مولوی، شیخ‌صفی‌الدین اردبیلی، عمادالدین نسیمی، خطایی تخلّصلو شاه اسماعیل صفوی، محمد بن سلیمان بغدادی (فضولی)، قوسی تبریزی، صائب تبریزی، نباتی، واقف، میرزه شفیع واضح، میرزه محمدباقر خلخالی، محمدعلی هیدجی، ظفر اردبیلی، مسیحی تبریزی، بهار شیروانی، ابوالحسن راجی، صمد وورغون، رسول رضا، حبیب ساهر و استاد شهریار.

شاعرلرین شعرلری‌نین تحلیلی و اوْندان ملی ـ مدنی و اجتماعی ـ ادبی نتیجه‌لر چیخارتماق تصادفی ده‌گیل‌دیر. چونکو ۲۰ ـ اینجی عصر آذربایجان اجتماعی فکری‌نین گؤرکملی سیمالاری ادبیاتین اجتماعی وظیفه‌سیندن دانیشارکن اوْز ملاحظه‌لرینی اساساً شعر ژانرینده یازیلمیش اثرلره استنادن سؤیله‌میشلر:«بو هر شئیدن اوّل، اوْندان ایره‌لی گلیر کی اوزون عصرلر و قرینه‌لر «شعر» آذربایجان ادبیاتی‌نین ان گوْجلوْ و آپاریجی ادبی جریانلاریندان بیری ایدی.»

شاعرلرین یارادیجی‌لیقلارینی، بوْتوْن نقطه‌ی نظرلردن دنیا گؤروْشلرین، فکری ـ موضوع وسعتینی، شعرلری‌نین خلقی‌لیگینی، گئنیش علمی پلاندا تحلیل ائدیب، اوْنلارین اثرلری‌نین زنگین‌لیگینی اوْزه چیخاریب تعلیم ماتریالینا چئویریب، واقعی اساسلارا استناد و حقیقی ادراک شیوه‌سیندن یئرلی ـ یئرینده استفاده ائده‌رکن، علمی

حقیقته چاتماغا نائل و نئچه ـ نئچه شرحی واجب موضوع و مئسله‌لـره ایـشیق سـالماغا موفق اؤلوب، محض اؤنون قلمینده کلاسیک شـعرین دریـن فلـسفی مـضمونو، لیریـک وسعتی، شـاعرین فکـری ـ بـدیعی ایـده‌آلینـي آرایـب تـدقیق ائـدیر و اسـاس دقتـی، مشاهده‌لرینی اؤنون حیات آمالینی، صـنعت غایـه‌سـینی تـشکیل ائـده‌ن ادبـی کیفیتلـر اؤزه‌رینده جمع‌لشدیریر، شـعرلری‌نـین فکـری توتومـو، موضـوع احاطـه‌سـی و شـاعرانه اوسـلوبی کیفیـت‌لرینـی آچیقلاییـر... بؤتـؤن بـونلار واقعـی مـشاهده‌لـرین، تـاریخی مقایسه‌لرین، حادثه‌لره اساسلانان ملاحظه‌لرین، فلسفی (دؤشؤنجه)لرین، علمی ـ نظـری قارشیلاشدیرمالارین، ادبی ـ نظری فکرلرین، آراشـدیرمالارین، پئـشه‌کـار حاضـیرلیغین، تنقیدی ـ تحلیلی تفکّرون، حرفه‌ای تدقیقات اصولونون ثمره‌سی‌دیر... و گرگین مطالعـه و چالیشمالارین آغیر و اوساندیریجي عقلی امه‌گین، یوخوسوز گئجه‌لـرین، اضـطرابلی و اؤزؤنتؤلؤ آختاریشلار و قارامالارین سایه‌سینده الده ائدیلیر. و خصوص عـالِم فردیتینـدن، شخصی استعداد سررشته‌سیندن، فهم و ذکاسیندان آسیلي اؤلاراق ایره‌لی گلیر...

عالِمین سؤن تدقیق‌لریندن بیر نمونه

اؤرتا عصرلر آذربایجان ادبیاتي‌نین قدرتلی نماینده‌سی، آذربایجـان شـعرینی یؤکـسک مرحله‌یه قالدیران، نادر شعر اوستاسي، معنا خزینه‌داری، قلب مهندسی، کؤنؤل ملکؤنـؤن سلطانی، بؤیؤک معنالی و تاریخی اهمیتلی «ادبی مکتبـین» یارادیجیـسي، شـعریمیزین بدیعی کیفیتینی سؤن درجه یؤکسک بیـر پیللـه‌یـه اوجالـدان، آنـا دیلـی‌میـزین بؤتـؤن گؤزه‌للیکرینی، امکان و قدرتینی پارلاق صورتده نمایش ائتدیره‌ن، لیریک شـعریمیزین و ادبی دیلی‌میزین آتاسي، یؤز ایللر بؤیونجا «تـؤرکلرین معنـوی بیرلشدیریجیـسی»، ۱۶ ـ اینجی عصر ادبیاتي‌نین انکشاف ذیروسینده دایانان، دُورؤنؤن فلسفی فکرینـی و ادبـی ـ بـدیعی مـوفقیتلرینی اؤز یارادیجیلیقینـدا انعکـاس ائتـدیره‌ن «کلامینـی و فلـسفی دؤشـؤنجه‌سـینی عـشق ایلـه یوغورمـوش، دؤشـؤنجه‌لـری‌نـین جـوهره‌ی عـشق ایلـه

www.duzgun.ir

مایالانمېش، عشق جاملارېندان قورتوم ـ قورتوم ایچن و ایچمکدن ایسه دۆیمایان، دنیا گؤرۆشۆنۆن اساسی عشق اۆستۆنده قورولان، کئفلی‌لیک یۆلـو ایلـه عقلـین زنجیرینـدن قورتولان، اصل ادراکی کئفلی‌لیکده گؤرەن، یۆکسک بـدیعی اسـلوبیاتلې قـالېجې اثرلـر یارادان (دیوان اشعار تۆرکۆ فضولی ص۸۸) عالِمین تدقیقی اثرلریندن بیـری ده «دیـوان اشعار تۆرکۆ فضولی» آدلې کتاب چاپ دان چېخمېشدېر و اینـدی‌یـه قـدەر فـضولی دن چاپ اۆلموش اثرلرین هامېسېندان کیفیتجه تمامیله فرقلەنیر. اۆنا گؤرەکی:

۱ ـ فضولی حاققېندا ۱۸ ـ تذکرەنی، ۱۳ علمی اثری، شعرلری‌نین ۵ دیوانی‌نین چـاپ نسخەلرینی آراشدېرېر و گؤزدن کئچیردیکدن سۆنرا.

۲ ـ دۆرد تنقیـدی، ۳ غیـری تنقیـدی و ۸ الیازمـا نـسخەلرینـده مراجعـت ائتمکلـه، الیمیزدەکی متنی حاضېرلاېیب.

۳ ـ بعضی الیازمالارې کلمه ـ کلمه توتوشودوروب و حاضرکې متنی بیر نئچه چاپ و خطی نسخ‌لرله قارشېلاشدېرېب.

۴ ـ اۆخوجونون راحتلېغې اۆچۆن کتابدا نه وارسا هـامې‌سـېنېن تـصنیفاتېنې وئریـب. مکمل فهرست (اندیکس) ده باشقا بیر فارسجا اۆن سۆز، ۷۰ صـحیفه‌لیـک آذربایجانجـا دۆلقون مقدمه، علاوەلر بۆلمەسینده ایسه دیوان دا ایشلەنـن عربجـه بیتلـر و عبـارتلرین ترجمەسی، آیەلر، بیتلر و عبـارتلرین جـدوللری، تۆرکجـه سـۆزلۆک، فلـسفی و عرفـانی (میستیک) ترمینلرین تام ایضاحی، عربجه و فارسجا چتین آنلاشېلان لغتلرین معناسې و شرحی، فارسجا بیتلرین لیستی، شـخص و یئـر آدلارې‌نـېن سـیرەلنمـەسـی، ستایـشلر (فضولی حاققېندا مؤلفین شعرلری)، دیـوان‌داکـې بۆتـۆن شـعرلرین کـشف‌الابیـاتی (۵۰ صحیفه‌لیک) و کتابېن آخېرېندا تۆرکجه اۆن سۆز...

۵ ـ بئش دیلده (تۆرکجه، آذربایجانجا، عربجه، فارسجا و انگلـیس‌جـه) یارارلانـدېغې قایناقلارېن آدلارې.

۶ ـ کتاب ۸ نفرین سبخ امکداشلیغی ایله چاپا حاضیرلانیب.

۷ ـ فضولی حاققیندا تذکره‌لرده اۏلان بوللو معلومات انعکاس ائتدیریلیب، اۏنون ایراندا و خارجده چاپ اۏلان دیوانلاری، علمی ـ تنقیدی نشرلری و اثرلرینه یازیلمیش کتابلار، فکرلر، رأیلر و دکترلوق دیسرتاسیالاری بارەده هر نوع بیلیگیلر.

۸ ـ فضولی زمانیندا بغدادین ادبی محیطی و آذربایجان ادبیاتی‌نین اۏرادا جریانی ...

۹ ـ فضولی‌نین یاشاییشی و اثرلری حاققیندا کلاسیک قایناقلار، وثیقه‌لر و سندلرین شرحی.

۱۰ ـ اۏنون دیلی، شیوەسی و شعرلری‌نین بیر نئچه اساس مضمونو (عشق، درد و جفا، کئفلی‌لیک، غریب‌لیک، ملّیت‌چیلیک، مداحلیق، ریاکار زاهدلر و یازیق، محروم و مرتجع صوفی‌لر موضوعو).

۱۱ ـ عالِمین اؤزۆنۆن حاضرلادیغی «دیوان اشعار تورکی فضولی» نین باشقا نشرلرله اساس نسخه فرق‌لری تام تفصیلاتی و بعضی ضدیتلری ایله تحلیل ائدیلمکله یاناشی، شعردوست و امین صدیقی‌نین نشر ائتدیکلری «فضولی کلیاتی» نین قصورلو و قوْندارما اۏلدوقلاری گؤستریلیر.

۱۲ ـ معاصر اۏخوجونون راحت اۏخویا بیلەجگی اۆچۆن گؤزەل، اۏخوناقلی، گؤز اۏخشایان املاء اوسلوبو ایله کتابی چاپ ائتدیرمک.

۱۳ ـ کتابین بیرینجی بؤلۆمۆ ۷۰ صحیفه‌لیک مقدمەدن عبارتدیر... بؤلمه اؤزۆ ـ اؤزلۆگۆنده بیر کتابدیر کتاب ایچینده.

۱۴ ـ فضولی کلیاتی‌نین ۴ الیازما و چاپ نسخه‌لری‌نین ایلک صحیفه‌لری‌نین فوتو شکیلی‌نین وئریلمه‌سی.

۱۵ ـ تۆرکجه «اؤن سؤزدن» آنلاشیلیر کی بو کتاب فضولی کلیاتی‌نین بیرینجی جلدی‌دیر، و ایکینجی جلد (فضولی‌نین دیوانیندان سوْوای باشقا تۆرکجه شعرلری)،

www.duzgun.ir

اۆچۆنجۆ جلد فارسجا شعرلری، دؤردۆنجۆ جلد ده ایسه عربجه اثرلری ده گله‌جکده استاد صدیق طرفیندن نشر ائتدیریله‌جکدیر...

۱۶ ـ مولانا حکیم ملامحمدفضولی‌نین دیوانې‌نېن «ترتیب ائتمه شیوه‌سینی» عالِم تام تواضع‌کارلېقلا باشقا شاعرلرین دیوانلارې‌نېن علمی ـ تنقیدی متنلرینی حاضېرلاماقدا کیمسه‌یه دیکته ائتمیر.

۱۷ ـ قایناقلاردان سۆن درجه امانت‌دارلېقلا استفاده ائتمک.

۱۸ ـ کتابېن بدیعی ترتیباتې، کیفیتی و مناسب قیمتی ده دقّته لایق‌دیر.

اصل علمی امک زنگین‌لیگه، شیوه‌سینه و ادبی ـ تاریخی تاپېن‌تېلارا گؤره قیمت‌لندیریلیر. فضولی‌نین (بو ادبی ـ بدیعی سیررلر خزینه‌سی‌نین) شاعرانه یارادېجې‌لېغې سۆن درجه مرکب و مختلف ادبی مسئله‌لر موضوعو اۆلموش و اۆلاراق قالېر، فضولی‌نین آغېر فلسفی دیلی‌نین تحلیل و تفسیری، دکتر حسین محمدزاده صدیق کیمی حرفه‌ای ادبیاتچې‌لارېن عهده‌سیندن گله‌ر و لاغیر. چونکو کلاسیک ادبی ارثی‌میزین علمی ـ تنقیدی متنینی چاپا حاضېرلماق، مرکب، چۆخ شاخه‌لی، هر طرفلی عقلی امک طلب ائده‌ن و عذاب ـ اذیّتلرله دۆلو بیر ایش‌دیر کی اونا قاتلاشماق چۆخ چتین‌دیر...

سۆن سۆز

عالِمین چۆخ ایل‌لیک محصولدار علمی ـ ادبی، مدنی، تربیه‌وی فعالیتی و اوزون ایللرین گرگین عقلی امه‌گی‌نین نتیجه‌سی ۱۰۰ ـ دن آرتېق چاپ اۆلموش اثرلرینده اۆز انعکاسېنې تاپمېشدېر، اۆنلارېن چۆخونون آدې تام تعیّناتی ایله، بو یازې‌نېن باش قایناغې یعنی محمدرضاکریمی‌نین قلمه آلدېغې «ائلیمیزین آجېیان یاراسې» آدلې کتابېندا چکیلمیش‌دیر.

ختمِ کلام‌دان اؤنجه، خاطرلاماق ایستردیم کی، عـالِمین آنـادان اؤلماسـېنـېن ۶۲ ـ اینجی و علمی ـ معلملیک فعالیتی‌نین ۴۶ ـ اینجی ایللیگی مناسـبتی ایلـه بـو مقالـه ـ خاطره‌نی، شاگردلیک بورجومو معلمیمه ادا ائتمک وظیفه‌سینه عمـل اؤلونماسـې اۆچـۆن قلمه آلدېم، هر زمـان شـاگردلیگینه فخـر ائتـدیگیم عالِمـه اوزون عُمـر، محکـم جـان سـاغلېغې، علمـی ـ مـدنی و ادبـی ـ بـدیعی یارادېجېلېغېنـدا یئنـی ـ یئنـی اوْغـورلار دیله‌ییرم...

www.duzgun.ir

قایناقلار

چهره‌گشا، امیر. **ائل قایغی‌سی**، تهران، ۱۳۸۳.

دؤرد درویش — ترجمه ائده‌ن: کریم او، تیمور؛ باکی، ۱۹۹۲.

شام خلیل محمداو. **دنیا آروزلاردا یاشاییر**، معاریف نشریاتی، باکی، ۱۹۹۲.

شکرخدایی، سید احسان. **روزها با استاد**، تبریز، اختر، ۱۳۸۷.

صابر گنجه‌لی. **ایشیقلی عؤمؤرلر**،**کوره‌ک طالع‌لر**، آذرنشر، باکی، ۱۹۹۱.

صفرلی، علیار. یوسیف‌لی، خلیل؛ **آذربایجان ادبیاتی تاریخی**، بیرینجی جلد ترتیب وئریب چاپا حاضرلایان حسین شرق، ناشیر مؤسسه فرهنگی انتشاراتی داستان تهران، ۱۳۷۶.

کریمی، محمدرضا. **دوزگون و قارانقوش**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۹.

کریمی، محمدرضا. **ائلیمیزین آجیبان یاراسی**، ناشر: زنگان نشریاتی، ۱۳۷۷، زنجان شهری، بیرینجی چاپ.

محمدزاده صدیق، حسین. **دیوان اشعار تورکی فضولی**،- تبریز، اختر نشریاتی، ۱۳۸۴، بیرینجی چاپ .

نائبی، محمد صادق. **دکتر صدیقین دیل بیلیم درسلیگی**، تهران، تکدرخت، ۱۳۸۸.

نیایش، امید. **دکتر صدیق و هویت آذربایجان**، تهران، زوفا، ۱۳۸۱.

BİR ÜMMAN, BİR DƏNİZ

Mohəmməd Dāvəryār Ərdəbili

٢٠١٠